

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Ondřej Vyhnanovský

**Jan Zelenka a jeho působení ve funkci
ředitele Československé televize v letech
1969-1989**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Ondřej Vyhnánovský**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

VYHNANOVSKÝ, Ondřej. *Jan Zelenka a jeho působení ve funkci ředitele Československé televize v letech 1969-1989*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Ústav komunikačních studií a žurnalistiky, 2009. 56 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce „Jan Zelenka a jeho působení ve funkci ředitele Československé televize v letech 1969-1989“ pojednává o jednom z hlavních představitelů normalizace v československých médiích, českém novináři a politikovi Janu Zelenkovi. Shrnuje jeho život a profesní kariéru novináře a politika již před rokem 1968, od vysokoškolských studií, přes jeho působení v listu *Večerní Praha*, v ČTK, v časopisu *Květy* i nepovedené působení v *Literárních novinách*. Především se ale zaměřuje na období od srpna 1968 do července 1989, kdy Jan Zelenka působil ve funkci ústředního ředitele Československé televize. Nahlíží na jeho činy, které v této funkci učinil a na situaci, která v Československé televizi v době jeho funkčního období v televizi vládla. V neposlední řadě také obecně charakterizuje situaci i v ostatních československých médiích v době normalizace.

Annotation

Bachelor thesis „Jan Zelenka and his activity in office of the director of Czechoslovak television in years 1969-1989“ deals with one of the leading representatives of normalization in Czechoslovak media, Czech journalist and politician Jan Zelenka. It summarizes his life and profession career of journalist and politician before year 1968 from his university studies, working in evening paper *Večerní Praha*, Czech News Agency, magazine *Květy* and his unsuccessful leadership of *Literární noviny*. But in the first place it focuses on period from August 1969 to July 1989 when he was central director of Czechoslovak television. It looks back to deeds he made in his function and to situation in Czechoslovak television during his term of office. Last but not least it generally describes situation in Czechoslovak media.

Klíčová slova

Jan, Zelenka, normalizace, Československá televize, média

Keywords

Jan, Zelenka, Normalization, Czechoslovak television, media

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Tato bakalářská práce má 67 927 znaků, bez anotací a příloh
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Ondřej Vyhnanovský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Gustavu Erhartovi z archivu České televize a také vedoucímu práce PhDr. Petru Bednaříkovi Ph.D. za jeho rady a připomínky.

Obsah

OBSAH.....	3
ÚVOD.....	4
JAN ZELENKA PŘED NÁSTUPEM DO ČESKOSLOVENSKÉ TELEVIZE	7
OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA NORMALIZACE V ČESKOSLOVENSKÝCH MÉDIÍCH	12
PŮSOBENÍ JANA ZELENKY VE FUNKCI ŘEDITELE ČESKOSLOVENSKÉ TELEVIZE V LETECH 1969 - 1989	21
ZÁVĚR.....	31
SUMMARY	33
PRAMENY A LITERATURA.....	35
SEZNAM PŘÍLOH.....	37
PŘÍLOHY	38

Úvod

O dr. Janu Zelenkovi jsem poprvé slyšel na přednášce PhDr. Petra Bednaříka Ph.D. a PhDr. Jakuba Končelíka Ph.D. o novodobé historii médií. Důvodů, proč jsem si jako téma své bakalářské práce vybral právě osobu a činnost Jana Zelenky, bylo hned několik. Především mě ovšem zaujalo, že i když o normalizaci v československých médiích bylo napsáno poměrně velké množství různých prací, žádná se nevěnovala Janu Zelenkovi. Nebo přinejmenším určitě ne v té míře, kterou by si dle mého názoru zasloužil. Samozřejmě, z dnešního pohledu to není nijak kladná postava, ale v historii Československé televize a československých sdělovacích prostředků má velice významnou úlohu. Zajímalo mě, proč tomu tak je a tak jsem si po konzultaci s PhDr. Bednaříkem vybral toto téma pro svou práci.

Při shromažďování podkladů pro mou práci jsem ale od počátku začal narážet na různé překážky. Soudě podle významnosti osoby Jana Zelenky jsem očekával, že hlavní oporou mé práce bude odborná literatura. Přes všechno zde vyjmenované o něm ale v publikacích zaměřených na média a jejich historii není moc informací. Při hledání zdrojů pro mou práci jsem nejprve pátral po literatuře vztahující se k danému tématu a období. Najít publikace o tzv. „Pražském jaru“ nebo o normalizaci nebylo nijak obtížné. Problémem ovšem bylo, že drtivá většina z nich se omezuje především na politickou historii a boj s komunismem jako takovým. Přesto, že média byla jedním z nejsilnějších nástrojů komunistické strany, nevěnují jim tyto publikace příliš mnoho pozornosti. K danému tématu nejrelevantnější publikace vydal Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR. Podávají skvělý obecný přehled o normalizaci v médiích, ale více pozornosti věnují tisku a osudům jednotlivých novinářů a také samizdatu. Za zmínku také stojí publikace z ediční řady tohoto ústavu „Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970“. Přímo historii televize se u nás sice věnovalo několik autorů již v době vlády komunistického režimu, ale popisují ji především z pohledu technického vývoje. Navíc u zdrojů vydaných v polovině sedmdesátých let i v polovině osmdesátých let je překážkou objektivnímu zpracování značné ideologické pojetí textu. Mezi soudobými autory se ale nenajde nikdo, kdo by se historii televize věnoval. Jedinou výjimkou je paní Jarmila Cysařová, jejíž texty vyšly opět ve spolupráci ÚSD AV ČR. Sice se těžko shání, neboť běžně v knihovnách nejsou (alespoň ne v těch pražských), ale v knihovně ÚSD se dají prezenčně studovat. Tyto texty jsou také jediné tištěné zdroje,

ze kterých se daly k tomuto tématu čerpat relevantní informace. I proto může odkazování na zdrojovou literaturu vypadat trošku jednotvárně, neboť se v ní často objevují texty paní Cysařové. Jiné publikace ale zkrátka nevěnují historii televize dostatek pozornosti.

Kromě literatury jsem již v tezích musel mezi zdroje nutně zařadit i archivní fondy. Nakonec jsem jich ale nevyužil tak, jak jsem původně čekal. Menším problémem bylo i to, že jsem doposud s archivními fondy nikdy nepracoval a chyběly mi tak zkušenosti, například jak v archivu vyhledávat či jak vůbec žádat o vydání archiválií. Bohužel nevím, zda-li jsem někde neudělal chybu, ale podle mé zkušenosti většina archivů nemá zájem spolupracovat se studenty. V Archivu bezpečnostních složek mi bylo doporučeno vyhledávat podle jména a data narození. Mou žádost sice přijali a zaevidovali, nicméně po uplynutí měsíční lhůty jsem se ani přes mé urgencye žádného výsledku nedočkal. V České televizi mě nejdříve vytrvale odmítali a odkazovali na internetové stránky České televize do sekce historie a nakonec jsem dostal e-mail s odkazy na internetové stránky, které jsem si již dříve sám našel pomocí internetového vyhledávače. Naopak velmi vstřícně se mnou jednali v Městském muzeu v Ústí nad Orlicí, kde ale bohužel neměly o Janu Zelenkovi dostatek materiálů, přestože to je Zelenkovo rodiště a byl za tento okres poslancem ve Federálním shromáždění. Ve zdejších archivu se nalézají pouze několik málo dokumentů zachycujících Zelenkovu činnost v kultuře v době jeho gymnazijních studií a pár fotografií těchto akcí. Nakonec jsem se přes rodinné známé dopracoval ke správným kontaktům do archivu ČT, který je ale v současné době veden jen z povinnosti a nemá ani vlastní badatelnu. Když vezmeme v úvahu, jak dlouho v televizi Jan Zelenka působil, je zde o jeho činnosti dost málo dokumentů, které navíc již zpracovala ve svých publikacích paní Cysařová, takže je těžké objevit zde něco nového. Zachovala se zde část Zelenkovi korespondence, některé záznamy z porad vedoucích redakcí, kde jsou i Zelenkova hodnocení a také pár fotografií. Jak mi bylo vysvětleno, nedostatek mnou hledaných materiálů je způsoben tím, že po pádu komunismu v listopadu 1989 bohužel stačili tím pověřeni lidé velké množství archiválií skartovat.

Během své práce jsem tedy zjistil, proč bylo o Zelenkovi napsáno tak málo. Možná proto, že se takto neblaze proslulými postavami nechce příliš mnoho lidí zabývat, ale především proto, že máme velký nedostatek pramenů. I přes to jsem se snažil zjistit co nejvíc a troufám si říct, že jsem za daných možností ve své práci podal maximum informací. Téma je to ale skutečně zajímavé a nevylučuji, že kdyby měl

někdo možnost investovat do bádání více času, než jsem vzhledem k termínu odevzdání práce měl já, daly by se možná nalézt prameny nové.

Jan Zelenka před nástupem do Československé televize

Jan Zelenka se narodil 5. prosince 1923 v Ústí nad Orlicí. Z počátku se vůbec nezdálo, že by ho mohla čekat kariéra v médiích a v politice. V roce 1942 odmaturoval na gymnáziu ve Vysokém Mýtě a již během svých gymnazijních studií věnoval svou pozornost především hudbě. Byl úspěšným absolventem místní hudební školy a velmi se angažoval v pořádání kulturních akcí ve svém rodném městě, kde také často vystupoval na tehdy velice populárních ústeckých hudebních pátcích. Vedl zde i dětský pěvecký sbor. Po maturitě tedy vcelku očekávaně nastoupil na pražskou konzervatoř, kde si vybral obor dirigování. Kvůli těžké plicní chorobě, která ho po druhé světové válce postihla byl ale nucen svou hudební kariéru přerušit a rozhodnout se pro nové povolání. V roce 1945 začal studovat na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde se věnoval filosofii a žurnalistice. Hudba ale stále byla jeho vášní a vedle mnoha svých aktivit ve sdělovacích prostředcích a v politice se jí i nadále věnoval. K dirigování se ještě vrátil, když mu bylo v roce 1972 umožněno dirigovat dva koncerty Státní filharmonie Brno. V Ústí nad Orlicí je dodnes známou osobou, která vyvolává velmi rozpačité reakce. Mnoho lidí s oblibou vzpomíná na jeho aktivity na poli kulturním. Naopak jako na politika na něj místní nevzpomínají rádi a čestné občanství města, které mu bylo uděleno 2. prosince 1983, se jim přičí. Jan Zelenka byl totiž skutečně „kovaný“ komunista a jeho politická kariéra nebyla neúspěšná. Za okres Ústí nad Orlicí byl v roce 1971 zvolen poslancem ve Sněmovně lidu Federálního shromáždění a pokračoval ještě výš. Od roku 1981 byl kandidátem Ústředního výboru Komunistické strany Československa a od roku 1986 byl dokonce členem ÚV KSČ. Ve Sněmovně lidu i v ÚV pak vydržel až do svého odchodu do důchodu v roce 1989¹.

Po skončení vysokoškolských studií to ale s jeho kariérou bylo tak trochu nahoru a dolů. Stoupala a klesala spolu s politickými názory, které zastával. Nejprve nastoupil jako redaktor do Čs. rozhlasu, při kterém pak začínalo i vysílání televize. V roce 1955 vznikl první socialistický večerník *Večerní Praha*, tiskový orgán Krajské odborové rady. Měl především vyplnit časovou mezeru mezi vydáním ústředních deníků a zaměřit se na materiály o životě, problémech a rozvoji hlavního města. Na post šéfredaktora byl

¹ ŘÍMAN, Josef. *Malá československá encyklopedie* : sv. 6, Š-Ž. 1. vyd. Praha : Academia, 1987. s.806

jmenován právě Jan Zelenka.² Již tehdy vedl redakci tvrdě prosocialisticky a nebál se v menší míře ani personálních čistek a to i v době po XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu, kde Chruščov vystoupil proti Stalinově kultu. Zelenka neuměl přijmout kritiku k jeho osobě nebo dílu. Když jeho zpravodajství o městské konferenci KSČ kritizoval tehdejší redaktor Jiří Lederer pro jeho frázovitost, možná ani nevěděl, že to je počátek jeho konce v tomto večerníku.³ Definitivní záminku pak Zelenkovi dal, když vyšla jeho kladná recenze románu Josefa Škvoreckého *Zbabělci*. Protože ovšem Škvoreckého pohled na konec války neodpovídal výkladu KSČ, byly okamžitě další kladné kritiky zakázány. Na následující redakční radě pak byl přítomen člen ÚV KSČ Verčák a sám Zelenka hned v úvodu označil tento román za protisocialistické svinstvo. Podle jeho návrhu byla také ustanovena tříčlenná komise, která měla korigovat redakční stanovisko a která následně zveřejnila recenzi ještě jednou s tím, že se od ní *Večerní Praha* distancuje. Zelenka ještě v lednu 1959 záznam diskuse zaslal Františku Todtovi na ÚV KSČ a připojil k němu i Ledererův diskusní příspěvek ze Světa Sovětů o již zmíněném Chruščovově proslovu, který u nás v té době nikde nevyšel. Ručně na konec připsal: „Připojuji ještě důvěrný opis zápisu ze schůze Světa Sovětů po XX. sjezdu KSSS 1956. Dokreslí Ti, co dokreslil (bohužel pozdě) i mě.“⁴ Následně vydal Zelenka Ledererovi zákaz vstupu do redakce a nedlouho poté tohoto redaktora, kterého sám přijal, vyhodil. Ve funkci šéfredaktora zde Zelenka dále působil až do roku 1962. Pak přešel do ČTK a v roce 1966 se dokonce stal jejím zvláštním zpravodajem v Bonnu.

Když byly 29. září 1967 rozhodnutím ÚV KSČ odňaty Svazu československých spisovatelů *Literární noviny* a pod své vedení je dostalo ministerstvo kultury, byl Zelenka pověřen – v roli šéfredaktora – tento list usměrnit, neboť se měly stát platformou protisocialistické opozice a vymkly se Svazu čs. spisovatelů z rukou. Nová redakce musela být sestavená narychlo, někdy i nuceným přesunem redaktorů z armádního tisku. Zelenka se snažil o návaznost. Přebral se název, číslování, grafická úprava i hlavní rubriky. Byla to ale spíše návaznost předstíraná, neboť zaměření i příspěvatelé se změnili. Právě nedostatek kvalitních spolupracovníků byl jeden z hlavních problémů, se kterým se Jan Zelenka musel hned z počátku ve své funkci potýkat. Většina spisovatelů totiž *Literární noviny* bojkotovala. Když se přes všechny

² KRÍVÁNKOVÁ, Alena, VÁTRAL, Jozef. *Dějiny československé žurnalistiky : Díl 4. Český a slovenský tisk v letech 1944-1987*. 1. vyd. Praha : Novinář, 1989, s.122

³ CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Muž který tu chybí (Český novinář Jiří Lederer 1922-1983)*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2006, s.27

⁴ Tamtéž, s.28

problémy podařilo 7. října 1967 vydat první číslo pod novým vedením, Zelenka to v úvodníku popsal téměř jako hrdinský čin: „A přece jsme vyšli... V zasvěcených pražských kruzích se tvrdilo, že Literární noviny nevyjdou, v ještě zasvěcenějším kruhu se vytvořila promyšlená hradba, aby nevyšly...“⁵ Stránky nových vydání plnily hlavně překlady ze zahraničních médií, ukázky z nových knih připravených k vydání a rozhovory se sovětskými umělci, ale prostor dostaly v menší míře i západní média (interview časopisu Playboy s Jimem Garrisonem). Zelenka samozřejmě nezapomněl uveřejňovat i články hájící mocenský monopol KSČ a ideologické usměrňování kultury. Spisovatele na svou stranu nezískal a naopak mnohé ještě více pobouřil. Třeba Kunderu prý rozčílil téměř k nepříčetnosti, když se při besedě na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy odvolával na jejich společný rozhovor, ve kterém ho označoval křestním jménem a tvrdil, že Kundera i jeho kolegové jsou na nejlepší cestě pochopit své omyly. Dopis který pak Kundera Zelenkovi (i organizátorům besedy) poslal v opisech koloval mezi veřejností. *Literární noviny* byly všem spíše pro smích a noví autoři, kteří se Zelenkou do redakce přišli, se do povědomí veřejnosti zapisovali jako posluhovači režimu.⁶ V prosinci 1967 působení v *Literárních novinách*, které v této době získaly přezdívku „Erárky“, skončilo.

Toto období své kariéry by ze svého životopisu jistě rád vymazal. Do *Literárních novin* přišel s velkým sebevědomím a plány, ale nakonec se v tichosti vytratil. Redakční radě Literárních novin později napsal mírně sebekritický dopis, ve kterém zároveň obhajoval své činy, které dělal jako ukázněný člen strany pod nátlakem shora a sám se žádných podlostí nedopustil: „Od lednového návratu se neustále potýkám se svým vlastním svědomím. S mnoha přáteli jsem si již vyjasnil podstatu chyb. Nejsem však stále spokojen sám se sebou, a cítím, že si musím před veřejností vyčistit tento účet. Číním tak tímto dopisem. Není to pro mě lehké. Nechci trhat roucho a sypat si popel na hlavu. Dívám se jenom pravdě do očí... Tím, že jsem našel sílu dnešní vyznání napsat veřejně, se mi alespoň trochu ulevilo. Bude možná déle trvat, než svůj nerozvážený krok splatím, ale chci tak učinit co nejčestněji.“ O tom, jak moc celou věc myslel vážně se dá spekulovat. Originál dopisu, spolu s dalšími významnými

⁵ JUNGMANN, Milan. *Literárky - můj osud : kritické návraty ke kultuře padesátých a šedesátých let s aktuálními reflexemi*. 1. vyd. Brno : Atlantis, 1999, s.247

⁶ HAMŠÍK, Dušan. *Spisovatelé a moc*. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1969, s. 186-187; přepis dopisu viz. příloha

archiváliemi redakce *Literárních novin*, se totiž z Památníku národního písemnictví, kam je po zastavení vydávání listu předal ředitel Ladislav Fikar, ztratil.⁷

Jeho kariéra v tisku ale nadále pokračovala. Od roku 1967 působil i v týdeníku *Květy*, kde také zastával funkci šéfredaktora. Právě jako šéfredaktor časopisu *Květy* byl v říjnu 1967 na V. sjezdu Svazu československých novinářů (SČSN) zvolen do Ústředního výboru SČSN⁸. Ten se vyjádřil kriticky k tendencím kulturních časopisů a podpořil závěry XIII. Sjezdu KSČ. Většina stanovisek tohoto sjezdu se ale kvůli dalšímu politickému vývoji nerealizovala. Během prvního pololetí roku 1968 byla totiž ze svých funkcí ve sdělovacích prostředcích odvolána řada novinářů a mezi nimi i Jan Zelenka. Jaro 1968 těmto lidem nepřálo. Údajně tomu tak bylo proto, že se „nechtěli podřídit politické linii pravicových sil“.⁹ Po událostech ze srpna 1968 se samozřejmě mnoho z nich do médií vrátilo (Fojtík, Diviš a další), ať už na stejnou nebo jinou pozici.

Jan Zelenka se po nástupu Gustáva Husáka do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ v dubnu 1969 vrátil jako šéfredaktor do časopisu *Květy*. K opětovné změně šéfredaktora se oficiálně vyjádřil tajemník ÚV KSČ Josef Kempný ve své Důvodové zprávě ke změnám stranického tisku ze 17. dubna 1969: „...se šéfredaktorem Květů s. V. Stuchlem bylo zavedeno stranické šetření. Bezpochyby nese odpovědnost za to, že v časopise byly publikovány články odporující politické linii listopadové rezoluce. V rámci kádrového zpevnění stranického tisku je žádoucí provést změnu i v této funkci, neboť časopis má náklad přes 300 000 výtisků a ovlivňuje asi milion čtenářů. Navíc s. J. Zelenka, který byl v minulém roce neprávem osočován, dává záruku, že časopis bude mít jasnou politickou linii odpovídající požadavkům vydavatele.“¹⁰

Návrat Jana Zelenky do *Květů* ale neprobíhal úplně hladce. V redakci jeho jmenování vyvolalo vlnu odporu. Důvodem bylo především jeho již zmíněné působení v *Literárních novinách*. Když 28. dubna 1969 přišel do redakce, bylo mu jménem Redakční rady oznámeno, že jestli nastoupí definitivně do své funkce, podají všichni výpověď. I spisovatelé a další spolupracovníci oznámili, že nadále nebudou s *Květy* spolupracovat. Argumentovali údajně tím, že sice uznávají Zelenkovy odborné znalosti, nicméně že se jeho jméno stalo pojmem, který trvá v podvědomí a návratem na místo

⁷ JUNGSMANN, Milan. *Literárky - můj osud : kritické návraty ke kultuře padesátých a šedesátých let s aktuálními reflexemi*. 1. vyd. Brno : Atlantis, 1999 s.338

⁸ KRÍVÁNKOVÁ, Alena, VÁTRAL, Jozef. *Dějiny československé žurnalistiky : Díl 4. Český a slovenský tisk v letech 1944-1987*. 1. vyd. Praha : Novinář, 1989, s.140

⁹ Tamtéž, s.161

šéfredaktora v plné síle ožije. Zelenka ovšem měl oporu u stranického vedení, podle kterého mělo být „úsilí těch soudruhů, kteří ze stranické disciplíny a ve snaze pomoci stranickým orgánům vzali na sebe úkol jít do redakce ‚ministerských‘ LN a poskytnout jim ochranu před osočováním, výhrůžkami nebo dokonce právním stíháním“ oceněno, což se nestalo a „soudruh Zelenka byl vláčen tiskem, na aktivech novinářů, kde mu vyhrožovali čestným soudem“.¹¹ Protiprávně se měl zachovat jen tehdejší sekretariát ÚV KSČ, když jej jen kvůli tomu odvolal z *Květu* v době, kdy byl nemocný a nikdo s ním o věci nehovořil. „Od července se s. Zelenka dožadoval, aby byl vyslán podle usnesení ÚV KSČ jako dopisovatel do Moskvy, avšak to se opět pod vlivem kampaně nestalo. I když od října 1968 s. Zelenka pracuje v konzultačních skupinách s. Štrougala a potom s. Kempného, nebyl do současné doby zařazen. Nyní má být znovu vystaven útokům, morálnímu tlaku a má s ním být zacházeno jako se zrádcem a ‚předlednovým elementem‘!“¹² Nakonec ovšem v této funkci moc dlouho nepobyl. Již o několik málo měsíců později si jej totiž KSČ vybrala jako ideálního kandidáta na post ústředního ředitele Československé televize.

¹⁰ VONDROVÁ, Jitka, NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 - září 1969)*. 1. vyd. Praha - Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2003, s.355

¹¹ Tamtéž, s.360

¹² Tamtéž, s.360

Obecná charakteristika normalizace v československých médiích

Československá média se velmi výrazně a prakticky ihned zapojila do protiokupačních aktivit. Kupříkladu ČST vysílala 21. srpna 1968 již od půl páté ráno mimořádné zpravodajství. Ale stejně jako rozhlas i redakce většiny periodik byla brzo obsazena okupačními vojsky. Vysílání televize i rozhlasu a vydávání tisku muselo být proto uskutečňováno v provizorních podmínkách a čeští novináři organizovali a řídili neozbrojený odpor československého obyvatelstva. Televize se do pražského studia vrátila 4. září 1968 vysíláním *Televizních novin*, rozhlas se do své budovy ve Vinohradské ulici vrátil až 9. září a většina redakcí a tiskáren periodik byla okupačními vojsky uvolněna 3. září. Počátek normalizace bývá často spojován s jmenováním nového stranického vedení v čele s Gustávem Husákem v dubnu 1969, ale přeměna médií začala hned po vpádu okupačních vojsk. Již 26. srpna byl v Moskvě podepsán tzv. moskevský protokol, v jehož čtvrtém paragrafu se všichni podepsaní zavázali k tomu, „že stranické a státní orgány upraví situaci v tisku, rozhlase a televizi pomocí nových zákonů a opatření, aby vláda měla účinné prostředky proti antisocialistickým silám v zemi...“.¹³ Následně byli jmenováni vládní zmocněnci pro Československý rozhlas i Československou televizi Odon Závodský a Bohumil Švec, kteří měli zajistit přímý vliv vlády v těchto institucích a po odvolání obou ředitelů 25. září je řídit, než budou jmenováni vyhovující nástupci.

Kontrolovat a usměrňovat činnost tisku, rozhlasu, televize i ČTK měl na starosti Úřad pro tisk a informace, zřízený při předsednictvu vlády 30. srpna 1968. 5. září byl takovýto úřad zřízen i na Slovensku. Počátkem září také začala vycházet většina deníků a týdeníků, vyjma *Studenta* a *Literárních listů*. Během podzimu ale bylo z rozhodnutí ÚTI a SÚTI vydávání některých periodik pozastaveno (např. *Politika* či *Reportér*). Nepomáhaly ani různé rezoluce Svazu českých novinářů či pracovníků rozhlasu a televize. Zásadním okamžikem bylo přijetí zákona č. 127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních v oblasti periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků, jímž se pozastavila platnost §17 zákona č. 84/1968 Sb. o

¹³ HOPPE, Jirí. *Pražské jaro v médiích : Výběr z dobové publicistiky*. 1. vyd. Praha - Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2004, s.405-406

nepřípustnosti cenzury a dále se upravovaly úkoly a organizace ÚTI (ten byl od 1. ledna 1969 nahrazen ČÚTI) a SÚTI.¹⁴

ÚTI a následně i SÚTI se rychle zapojily do chodu sdělovacích prostředků. První směrnice byla vydána již 3. září 1968 a stanovila zásady obsahového zaměření sdělovacích prostředků. Nesmělo být publikováno nic, co by mohlo vyznít jako kritika Sovětského svazu, NDR, PLR, MLR a BLR a komunistických stran těchto zemí, co by mohlo být vykládáno jako útok proti základům socialismu, KSČ, ostatním politickým stranám, systému a postavení Národní fronty, postavení naší armády a Bezpečnosti. Dále nesměly být uveřejňovány informace a články, které by napadaly cizí vojenské jednotky na území našeho státu a vyzývaly ke konfliktům a akcím proti nim. Nesmělo být ani používáno termínu „okupace“ či „okupant“. V oblasti zahraniční politiky nesměla být propagována neutralita, akce v Radě bezpečnosti a vycházet se mělo zásadně z oficiálních stanovisek československé vlády, zejména pokud jde o příslušnost k Varšavské smlouvě. Všechny zprávy týkající se jednotlivých osob, zásobování, atd. měly být důsledně ověřovány a v oblasti hospodářského a státního tajemství redakce musely dodržovat seznamy, které jim byly předány.¹⁵ 20. ledna 1969 vydal Úřad pro tisk a informace¹⁶ výnos, ve kterém „na přání vládních míst žádal redakce tisku, rozhlasu a televize, aby v souvislosti s tragickou smrtí studenta Jana Palacha zveřejňovaly o případných dalších akcích jen úřední sdělení stranických a vládních orgánů, která bude vydávat ČTK...“ a dále také „žádá, aby se vyhnuly dalšímu dramatizování situace“.¹⁷ ČTK tak získala i do budoucna monopol v oblasti informací. Stejně tak nesměly být zveřejňovány ani informace o protestech proti kádrovým změnám a rozvíjeny kampaně proti vedoucím představitelům strany a státu.

Další omezení následovala neprodleně po událostech z 28. března téhož roku, kdy po zápasu mistrovství světa v ledním hokeji mezi ČSSR a SSSR došlo k protestům v ulicích a rozbití výlohy kanceláře Aeroflotu na Václavském náměstí. Čs. televize byla obviněna z rozpoutávání protisovětských nálad a bylo nařízeno prověření veškerých pořadů, které jsou v rozporu s vnitřní a zahraniční politikou státu a vyloučení veškerých

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Stát, strana a masmédiá. In *Manipulátoři*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1992, s.57

¹⁶ Od 1.1. 1969 sice již existuje ČÚTI, ale na začátku roku pokyny stále ještě mají hlavičku ÚTI. *pozn. aut.*

¹⁷ HOPPE, Jirí. *Pražské jaro v médiích : Výběr z dobové publicistiky*. 1. vyd. Praha - Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2004, s.399

názorů napadajících KSČ a SSSR.¹⁸ Ostrá kritika byla ovšem směřována i k dalším sdělovacím prostředkům, které se podle rozhodnutí z mimořádného zasedání předsednictva ÚV KSČ vážně odklonily od linie KSČ a Národní fronty, zejména k týdeníku *Listy*, časopisu Svazu českých novinářů *Reportér* a listu Čs. strany socialistické *Zitřek*. ČÚTI také zakázal publikovat jakékoliv materiály, které by mohly nepříznivě ovlivnit přípravy a konání dubnového zasedání ÚV KSČ. Na něm bylo 17. dubna zvoleno nové vedení v čele s Gustávem Husákem a normalizace narostla do větších rozměrů. Hlavní úsilí se soustředilo na znemožnění činnosti „těch sil, které vyvolávaly kritická napětí, vznášely do společnosti protisocialistické a opoziční názory, cílevědomě zneužívaly citů lidí k vyvolávání protisovětských nálad a formování opozičních platforem proti politice strany“. A největší pozornost byla přitom věnována tisku, rozhlasu a televizi.¹⁹

Nové vedení na rozdíl od toho předchozího nevydávalo pouze upozornění a bylo mnohem razantnější. S novináři již nejednalo jako s rovnými partnery a zcela si podmanilo Svaz českých novinářů. Při výměně novinářských průkazů bylo ze svazu vyloučeno přes 800 členů, z toho „255 agresivních pravičáků a 150 jejich nejbližších souputníků“, protože kromě jiného „Lenina nahrazovali Isacem Deutscherem a Johna Reeda Ferdinandem Peroutkou“.²⁰ Nově obnovený svaz byl potom přímo ve stanovách charakterizován jako „jednotná, ideově výchovná a zájmová dobrovolná společenská organizace československých novinářů, která pracuje pod vedením Komunistické strany Československa, je součástí Národní fronty ČSSR, řídí se idejemi marxismu-leninismu, zásadami proletářského internacionalismu a socialistického vlastenectví“.²¹ V interních dokumentech se od této doby neobjevovala přiznání svobody projevu a autonomie masmédií. Ta byla nyní chápána jako jeden z nejdůležitějších mocenských nástrojů vlády. Otázka „kdo ovládá sdělovací prostředky“ se stala klíčovou otázkou politiky. Tento svůj postoj k médiím Husák avizoval již před svým zvolením v lednu 1969: „V oblasti tisku se dostáváme do stále horšího období. Panuje absolutní zvěle, kterou jednotlivé redakce, rozhlas a televize dělají. Formují vědomí lidí, jak samy chtějí. Vybírají funkcionáře do nejvyšších stranických a státních funkcí. Opatření s. Kempného

¹⁸ Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech : rozhlas, televize, mediální právo*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003, s.240

¹⁹ HRADECKÁ, Vladimíra, KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969-1974*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s.49-50

²⁰ ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Stát, strana a masmédiá. In *Manipulátoři*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1992, s.59

²¹ Tamtéž, s.61

jsou absolutně nedostatečná a sotva něco na dnešním stavu změni. Jsme figurky, které se hrozí, že se něco nedaří.“²²

Ve stranickém tisku se poměry změnilly velmi radikálně. Bylo sestaveno nové vedení redakce *Rudého práva*, bylo zastaveno vydávání časopisu *Politika* a zřízen nový časopis pro politiku, kulturu a vědu s názvem *Tvorba* a změnili se i šéfredaktoři *Nové mysli* a *Květu*. Kromě toho KSČ prostřednictvím ČÚTI zasáhla i proti jiným než stranickým periodikům. Zastaveno bylo vydávání titulů jako *Zitřek*, *Listy*, *Reportér*, *Studentské listy* a na tři měsíce také *Svět v obrazech*, *Plamen* a *MY 69*. A personální změny se nevyhnuly ani televizi a rozhlasu, kde byli k odchodu přinuceni osobnosti roku 1968. V průběhu jara a léta 1969 se Husákovu vedení podařilo zlikvidovat svobodu masmédií a zamezit tomu, aby se v nich objevovaly názory nehodící se k jeho politice. Tehdejší situaci krásně ilustruje případ vydavatelství Horizont, mezi jehož zakázané tituly patřila například *Tvář*. Emanuel Mandler k tomu napsal: „Na poradě vedení vystoupil Dobroslav Matějka, zástupce šéfredaktora Mezinárodní politiky, a řekl, že má dobré a zaručené zprávy. ČÚTI totiž je ochoten Horizont do značné míry tolerovat a nezakáže vydávání tří našich časopisů, jestliže ředitel a šéfredaktor (to znamená já a Churaň) dobrovolně odstoupí. V dané situaci jsme oba vlastně ani nemohli nic jiného dělat, než sdělit vedení Socialistické akademie, že odstoupíme. To se stalo jeden den a druhý den ČÚTI všechny tři časopisy zakázal.“²³ O celkovém množství zakázaných titulů v této době si lze udělat představu podle vyjádření ČÚTI z 11. června 1974: „V průběhu let 1968-71 došlo ke zrušení registrace celkem u 156 ústředně registrovaných časopisů (z toho 9 v roce 1968, 35 v roce 1969, 33 v roce 1970 a 79 v roce 1971). Důvody zrušení registrace byly různé, řada případů byla z rozhodnutí vydavatele, který na základě provedených rozborů negativního působení hromadných sdělovacích prostředků, postupující konsolidace, politických poměrů a kádrových změn ve vlastní organizaci rozhodl o zastavení vlastního časopisu vydávaného z pravicově oportunistických pozic, dále to byla opatření ČÚTI v těch případech, kdy časopis soustavně porušoval zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu.“²⁴

²² VONDRŮVÁ, Jitka, NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 - září 1969)*. 1. vyd. Praha - Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2003, s.92-93

²³ MANDLER, Emanuel. *Škodolibé úsměvy svobody z let 1955 až 1992*. 1. vyd. Praha : vlastním nákladem, 2005, s.76

²⁴ ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Stát, strana a masmédiá. In *Manipulátoři*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1992, s.60

Kromě stranického tisku a některých aktivních jednotlivců v rozhlasu a televizi ovšem Husák nezískal aktivní podporu a ostatní periodika se omezovala jen na pasivní přenos informací.²⁵ Vyšla řada článků odsuzující činnost médií v roce 1968, jako bylo 17. května „Slovo do vlastních řad“, které vydalo *Rudé právo* a ke kterému se celkově přihlásilo přes 350 novinářů a dalších pracovníků médií. 22. května vydal své prohlášení i Československý rozhlas, ve kterém se omluvil za „nepodložená obvinění ze zrádovství a kolaborantství řady poctivých soudruhů“.²⁶

Aktivními nástroji komunistické strany se média stala až pod vlivem dalších čistek. Podle ÚV KSČ vedoucí pracovníci splnili svůj úkol a již koncem roku 1971 byly redakce „očistěny od nositelů pravicového oportunistu“ a obsah novin a časopisů i vysílání televize a rozhlasu změněno tak, aby bylo „plně postaveno do služeb realizace politiky nového vedení strany“. Do této doby redakce z politických důvodů opustilo více než 1200 novinářů, přičemž tento počet zdaleka není konečný. Navíc do něj nebyli započítáváni například ti, kteří odešli do zahraničí a odejít museli taktéž mnozí techničtí a administrativní pracovníci. Přílivem nových lidí za ty vyhozené však v redakcích klesal počet členů KSČ. V lednu 1970 tak bylo schváleno usnesení, které stanovovalo, jaké procento redaktorů, programových a tvůrčích pracovníků v televizi, v rozhlasu, v ústředních a krajských denících, v politických týdenících a dalších významných časopisech musí být členy strany a do kdy tak musí být učiněno. Vedoucí a řídicí funkce měli podle tohoto usnesení samozřejmě zastávat jen členové KSČ. Do 30. června 1972 měli být také propuštěni všichni ti, kteří zaujímají „indiferentní a skeptické postoje k politice KSČ“. Na svých postech mohli být výjimečně ponecháni jen ti bývalí členové komunistické strany nebo bezpartijní, kteří nebyli „propagátory pravicového oportunistu“ a „dlouhodobě se angažovali za uskutečnění politiky strany“. O tom kdo mohl zůstat ve sdělovacích prostředcích a publikovat rozhodoval tajemník ÚV KSČ či ÚV KSS.²⁷

Následující období od poloviny sedmdesátých let je ve struktuře médií i v mediální legislativě ve znamení jen dílčích změn. Monopol v oblasti informací měla stále ČTK. Její politická redakce, která měla na starosti události v Československu, zásobovala (na základě uzavřených smluv) informacemi redakce deníků, Čs. rozhlas,

²⁵ HRADECKÁ, Vladimíra, KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969-1974*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s.51

²⁶ HOPPE, Jirí. *Pražské jaro v médiích : Výběr z dobové publicistiky*. 1. vyd. Praha - Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2004, s.410

Čs. televizi, federální a národní orgány i v Československu akreditované zahraniční zpravodaje. Zahraniční zpravodajství zabezpečovala mezinárodní redakce, která měla v hlavních městech socialistických států i v sídelních městech mezinárodních organizací (New York, Brusel, Vídeň, Paříž, atd.) své stále zpravodaje, samozřejmě z řad spolupracovníků StB. Kromě běžného zahraničního zpravodajství tato redakce zpracovávala informace i pro vedoucí státní představitele a instituce a signalizovala jevy, které mohly mít specifický politický nebo ideologický dopad. Vedle toho tu fungovala i redakce pro zahraničí, která informovala o hlavních událostech v Československu velké západní agentury. V sedmdesátých a osmdesátých letech ovšem hrála významnou roli i redakce ekonomická, která zpracovávala hlavně operativní ekonomické zpravodajství, především pro podniky zahraničního obchodu, banky a státní orgány.²⁸

V roce 1977 začala v československých médiích působit Tisková agentura Orbis. Formálně to byla společenská organizace, jejímž zakladatelem byla Čs. společnost pro mezinárodní styky. Plnila funkci agentury a vydavatelství a byla silně propagandisticky a státně propagačně zaměřená. Její chod zajišťovala do té doby v ČTK fungující redakce, která připravovala náplň časopisů, které při svých zastupitelských úřadech vydávalo Federální ministerstvo zahraničních věcí. TA Orbis spolupracovala se zahraničními sdělovacími prostředky, krajanskými organizacemi a vydavatelskými a nakladatelskými společnostmi přátel ČSSR. Vydávala různé bulletiny a časopisy, například *Československý svět*, *Československý život* či *Socialistické Československo*. Její vydavatelská činnost byla sice dosti rozsáhlá, efekt její produkce byl ale naproti tomu mizivý. V praxi tak byla TA Orbis jen ideologickým nástrojem KSČ pro působení v zahraničí.²⁹

Změny ve struktuře československých médií přinesl počátek osmdesátých let. 16. prosince 1980 byl s platností od 1. ledna 1981 Federálním shromážděním přijat zákon č. 180/1980 Sb., kterým se zřizoval Federální úřad pro tisk a informace. FÚTI spadl přímo pod Federální vládu, které odpovídal za svou činnost a převzal celou řadu kompetencí, které do této doby náležely ČÚTI a SÚTI. Mimo jiné prováděl registraci tisku celospolečenského významu, uděloval souhlas k výkonu funkce šéfredaktora pro

²⁷ HRADECKÁ, Vladimíra, KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969-1974*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s.52

²⁸ ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Stát, strana a masmédiá. In *Manipulátoři*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1992, s.65

²⁹ Tamtéž, s.66

osoby, které nebyly československými státními příslušníky, uděloval oprávnění organizacím, které mohou rozšiřovat vydavatelům tisk, rozhodoval o dovozu a rozšiřování zahraničního tisku a rozšiřování zahraničního zpravodajství zahraničních agentur. Kromě sekretariátu ředitele sestával tento úřad ze čtyř odborů. Odbor informační politiky kromě přípravy tiskových akcí vydával *Informační týdeník*, který obsahoval hlavně informace z federálních orgánů a institucí a také zastupitelských úřadů. Odbor hodnocení a analýz se soustředil na sledování patnácti ústředních deníků, pětadvaceti časopisů, více než třiceti vysílacích bloků Čs. televize a více než třiceti vysílacích bloků Čs. rozhlasu a následně hodnotil, jak moc je jejich obsah v souladu s požadavky oddělení masových sdělovacích prostředků ÚV KSČ. Vysílání rozhlasu a televize bylo ale nahráváno celé, aby v případě potřeby mohlo být znovu analyzováno. Do roku 1987 spadalo do jeho kompetence i hodnocení periodických samizdatů (pak tuto činnost vykonával sekretariát ředitele FÚTI). Tento odbor také připravoval pro ÚV KSČ týdenní, měsíční, čtvrtletní i pololetní přehledy z různých úhlů pohledu, např. tematické analýzy, analýzy k aktuálním událostem či analýzy jednotlivých titulů nebo masmédií. Odbor správy tisku a jiných informačních prostředků ponejvíce prováděl registraci ústředních novin a časopisů, rozhodoval o přidělech papíru a evidoval všechny změny, ke kterým došlo v průběhu vydávání konkrétního listu (změny nákladů, periodicity, změny na postu šéfredaktora, apod.). Navíc do kompetence tohoto odboru patřil také dovoz a rozšiřování zahraničního tisku a mohl tak výrazně ovlivňovat působení zahraničních médií v Československu. Běžnou praxí tohoto období se tak stalo zabavování jednotlivých čísel různých periodik (např. v souvislosti s událostmi v Polsku a sílícímu vlivu Solidarity). Odbor analýz buržoazní propagandy měl od ostatních odborů odlišné postavení, neboť byl přímo řízen oddělením propagandy a agitace ÚV KSČ. Jeho činnost naplňovalo zejména různě zaměřená hodnocení zahraničních masmédií (asi 40 titulů novin a časopisů, 7 rozhlasových stanic vysílajících v českém a slovenském jazyce, 7 exilových časopisů). Výsledky činnosti tohoto oddělení sloužili ÚV KSČ a případně dalším státním orgánům jako podklady pro kontrapropagandu a zdroje informací o činnosti opozičních skupin v Československu. Z tohoto důvodu také v tomto odboru pracovalo nejvíce pracovníků a spolupracovníků StB ze všech odborů FÚTI.³⁰

³⁰ Tamtéž, s.68-69

Pro československé sdělovací prostředky ovšem nebylo lehké plnit pokyny, které byly vzneseny v různých stranických usneseních a dokumentech. Kupříkladu požadavek otevřené informovanosti veřejnosti byl sice často stranickým vedením vyhlášen, v praxi však existovalo mnoho nařízení, které s ním byly v rozporu a velmi výrazně tomu bránila i StB. Požadavek tzv. „konstruktivní kritiky“ zase narážel na to, jak přísně byla vhodnost a přiměřenost všech zveřejněných kritik posuzována. V médiích se tak s naprostou vážností řešily takové věci, jako stagnující inovace popelnic, podnormativní počet zápalek v krabičkách apod. Kromě KSC navíc na novináře vznášel požadavky i svaz novinářů, ale v jeho případě se jednalo více o etická kritéria, než ta politická. To všechno vedlo k vyvinutí silné autocenzury (jak šéfredaktorů, kteří nesli hlavní odpovědnost, tak ostatních novinářů), která v médiích doplnila následnou i předběžnou cenzuru (fungující ve formě tzv. „mimořádných opatření“) a v osmdesátých letech se stala již naprosto přirozenou a nijak neskrývanou součástí vědomí každého aktivně působícího novináře a publikujícího spisovatele.³¹

I přes všechna opatření došlo ve druhé polovině osmdesátých let ve sdělovacích prostředcích k částečnému uvolnění. Stále častěji se ozývaly hlasy volající po novém tiskovém zákonu (který byl sice připravován již od poloviny sedmdesátých let, ale žádná jeho verze se nedočkala definitivního schválení) a místy se začaly objevovat i kritické a objektivnější materiály k aktuálním tématům. Když v říjnu 1987 přijalo předsednictvo ÚV KSC dokument s názvem „Uplatňování leninské zásady otevřené informovanosti tiskem, rozhlasem a televizí“, nešlo o projev jakési dobré vůle stranického vedení, nýbrž jen o poslední oficiální pokus usměrnit činnost masmédií. Možnost otevřenějšího informování ale zdaleka neplatila pro všechny události a všechny sdělovací prostředky. Mnohé zpravodajství totiž bylo stále závislé na ČTK. Nejkonzervativnější zůstávala Čs. televize a to jak ve zpravodajství, tak třeba v oblasti kultury. *Rudé právo* zůstalo někde mezi oběma póly a vedle příspěvků připomínající období nejtěžší normalizace se zde objevovaly i objektivní informace a věcná kritika, což bylo do té doby pro stranický tisk něco naprosto nemyslitelného a do jisté míry privilegované postavení zastával i *Mladý svět*, jehož šéfredaktorka Olga Čermáková byla manželka tehdejšího ředitele FÚTI Zdeňka Čermáka.³²

Vývoj československých sdělovacích prostředků pomalu směřoval k listopadu 1989. Někde to bylo patrnější více, někde (především v Čs. televizi) méně. Například

³¹ Tamtéž, s.80

³² Tamtéž, s.81

pro komunistickou stranu krizovou situaci, která v médiích vznikla během tzv. „Palachova týdne“ v lednu 1989 už se podařilo vyřešit jen z posledních sil. Charakteristika stavu československých médií kolem listopadu 1989 je již jiná kapitola.

Působení Jana Zelenky ve funkci ředitele Československé televize v letech 1969 - 1989

Události ze srpna 1968 se dotkly prakticky všech součástí společnosti, médií nevyjímaje. Dne 25. září 1968 byl ze své funkce odvolán dosavadní ústřední ředitel Československé televize (ČST) Jiří Pelikán a řízení televize se tak naplno ujal vládní zmocněnec pro televizi Bohumil Švec, který byl jmenován již 29. srpna. Švec byl odvolán 5. prosince téhož roku vládním usnesením č. 449 a novým ústředním ředitelem ČST byl jmenován Josef Šmídmejser, který byl spolupracovníkem tehdejšího předsedy vlády Oldřicha Černíka³³. Šmídmejser ale nesplnil očekávání, které stranické vedení mělo. Především během jeho působení ve funkci nedošlo k jednoznačnému odsouzení činnosti televize v roce 1968 ani k programovým, organizačním a především personálním opatřením. Na místo toho vedení televize činilo samé ústupky a kompromisy a nezmohlo se na víc, než na pouhé proklamativní kladná vyjádření k současnému vývoji situace. Navíc po tzv. „hokejových událostech“ ze dne 28. března 1969 Federální výbor pro tisk a informace obvinil ČST z rozpoutávání protisovětských nálad. Vedení strany chtělo mít na tomto postu člověka, který by mu byl více oddaný a tak celá situace vyústila v odvolání Josefa Šmídmejsera z funkce, ke kterému se vláda oficiálně uchýlila 6. srpna 1969. Na jeho místo byl jmenován, sovětskými poradci doporučený, Dr. Jan Zelenka CSc.³⁴

Vedoucím pracovníkům ČST byl nový ústřední ředitel představen o den později a téměř okamžitě začal podnikat kroky, které předchozí vedení do té doby neudělalo. Podle jeho vlastních slov totiž v televizi do té doby nebylo uděláno vůbec nic a jako první se hodlal vypořádat s pravicovými kádry, které televizi ovládaly. To bylo přesně to, co KSČ postrádala u předchozího vedení – vlastní iniciativu. Již den po svém nástupu zahájil Zelenka debaty s předními představiteli strany a státu, v čele s předsedou vlády Černíkem. Pod názvem *Pět u číše vína* pak v televizním vysílání hovořil se zastánci současného politického vývoje a nadále zařazoval do programu pořady diskreditující nejen události roku 1968, ale i další historické momenty, jako např. smrt Jana Masaryka, která měla být jednou z největších protikomunistických

³³ Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech : rozhlas, televize, mediální právo*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003, s.237

³⁴ CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969-1975*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s.37

kampaní v dějinách. Tyto dokumenty byly v drtivé většině vytvářeny sovětskými ideology. Programové změny se jako první dotkly zpravodajství a publicistiky – usměrnění Televizních novin byl první Zelenkův cíl, který vytýčil i ve *Zprávě o činnosti Československé televize za poslední období*, kterou spolu s ředitelem Slovenské televize Jozefem Vrabcem vypracoval již v polovině září. Zavedl mimo jiné třicetidenní lhůtu před vysíláním pořadů pro jejich schválení, aby nedocházelo k narušování vysílání tím, že se těsně před začátkem zjistilo, že daný pořad je politicky závadný, což se několikrát stalo. Vyzdvihl Slovenskou televizi, která navzdory všem tlakům nepodlehla pravicovým názorům, prosazovaným členy FITES (Svaz československých filmových a televizních umělců). Zelenka také plně obnovil spolupráci s Intervizí.³⁵

V průběhu roku 1970 se zásahy vedení rozšířily i do literárně-dramatické části vysílání. Jak v jednom rozhovoru řekl dramaturg Gustav Opustil, který v roce 1968 nastoupil do redakce humoru a zábavy, i zábava musela být více ideová a zpolitizovaná: „V šedesátých letech nám ředitel Pelikán nechával volnost a po ‚bratrské okupaci‘ to ještě dva tři roky doznávalo. Ale s nástupem Zelenky a pak Diviše, Batrly, Balašové a především Kremповé na ÚV KSČ začalo pořádně a od podlahy mrznout.“³⁶ Zásahy do jednotlivých děl byly někdy skutečně přehnaně paranoidní a dnes působí spíš tragikomicky. V roce 1970 musela být z třídílné hry *Alexander Dumas starší* vypuštěna hláška Dumasovy ženy „Do země vtrhli Prusové!“, protože by ono „P“ na začátku slova mohl divák přeslechnout. Situace se však ani časem nezlepšila. V roce 1983 byla jedinkrát odvysílán kriminální příběh *Sít' na bludičku* a další reprízy již povoleny nebyly. Příjmení herce, který ztvárnil vraha totiž bylo Husák. Sám Zelenka se například ostře ohradil proti inscenaci *Psí kůže*, odehrávající se na konci třicetileté války. Tvůrcům tehdy napsal: „My moc dobře víme, že je to alegorie. Ti jezuiti, to jsme podle vás my, komunisti!“³⁷ Inscenace byla označena za protisocialistickou a za působení Zelenky ve funkci se již na obrazovce neobjevila. A neméně kriticky se vyjádřil i k tvůrcům seriálu *Kamenný řád*, který byl dokonce v roce 1977 obdržel Národní cenu. „Já si to s vámi stejně jednou vyřídím. Žádná Národní cena vás nemůže zachránit. Je to buržoazní seriál o prvorepublikových zbohatlících.“, prohlásil tehdy Zelenka.³⁸

³⁵ Zpráva ústředního ředitele Jana Zelenky o činnosti televize za poslední období, Praha, 15. září 1969, www.ceskatelevize.cz, viz. Příloha

³⁶ CYSAROVÁ, Jarmila. *16x život s televizí : hovory za obrazovkou*. 1. vyd. Praha : FITES, 1998, s.54

³⁷ CYSAROVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969-1975*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998

³⁸ OKTÁBCOVÁ, Simona. *Kamenný řád* [online]. c2005 [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: <http://www.televize.cz/scripts/detail.php?id=20702>

Změny se netýkaly jen vysílaných programů, ale samozřejmě i personálního obsazení televize. Jan Zelenka skutečně nenastoupil do své funkce v lehkém období. Kvůli prověrkám mnoho lidí odcházelo a ti co mohli zůstat se většinou nechtěli podílet na tvorbě politicky motivovaných pořadů. Z dvaceti štábů, které ČST měla v roce 1968, měla k dispozici jeden a nepomohl ani příliv nových sil v roce 1970 (v polovině roku měla ČST 3 štáby). Navíc krátce po jmenování Jana Zelenky do čela ČST „slavilo“ Československo první výročí vpádu vojsk Varšavské smlouvy a nový ústřední ředitel tak hned ze začátku musel čelit stávce. Nakonec musely být zprávy natočeny s novou a naprosto nezkušenou mladou hlasatelkou a vysílány ze záznamu, aby se eliminovalo nebezpečí narušení průběhu vysílání a sám Jan Zelenka v doprovodu dvou příslušníků bezpečnosti hlídal studio. O několik dní později (konkrétně 25. srpna) tak požádal Celozávodní výbor KSČ o pomoc při překonávání krize a rovněž avizoval změny ve vedoucích pozicích, načež byli odvoláni mimo jiné ředitel pražského studia Viktor Růžička a vedoucí Hlavní redakce publicistiky a dokumentaristiky (HRPD) Arnošt Frydrych. Později byla dokonce rozpuštěna celá HRPD.

V roce 1970 byl Zelenka jmenován předsedou komise pro prověrky členů strany v televizním studiu Praha a byl i členem ústřední pohovorové komise pro hodnocení členů nekomunistických stran a nestraníků. Zde opět velmi iniciativně vydal několik prohlášení a v jeho „Rozhodnutí“ rozeslal ředitelům všech studií i konkrétní podobu dotazníku, který měl být používán. Prověrky měly být hotovy do 30. září 1970, ale s velkou pravděpodobností předepsaný průběh neměly a mnohé komise Zelenkovo nařízení obešly, protože si již nemohly dovolit další propouštění zaměstnanců bez toho, aby to nijak neovlivnilo provozuschopnost studií.³⁹ Tvrdou prověrkou neprošel ani novinář a především někdejší Zelenkův přítel Karel Kyncl, který byl již dříve z obrazovky odsunut do studijního oddělení ČST.⁴⁰ Vedle všech těchto aktivit Zelenka ještě stihl na podzim roku 1970 uvést s Lubomírem Štrougalem další svůj pořad *Dnes rozhodujeme o zítřku*.

Ne všichni, kteří museli z ČST odejít, si to nechali líbit a okamžitě odešli. ČST se potýkala i s několika desítkami žalob, které proti ní byly v první polovině sedmdesátých let vzneseny. Ať už se týkaly náhrady mzdy či platnosti výpovědi, Jan Zelenka si dobře uvědomoval důsledky těchto často zdlouhavých soudních jednání.

³⁹ CYSAROVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969-1975*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s.45-47

⁴⁰ PILAŘ, David. *Personální změny v českých médiích v prvních letech normalizace*. Praha, 2007, s.18

Kromě toho, že po celou dobu sporu musela být zaměstnancům vyplácena mzda ho velmi trápily též důsledky politické, což také sdělil předsedovi městského soudu JUDr. Antonínu Kašparovi. Takovýchto svých kontaktů využíval Zelenka častěji. V sedmdesátých letech už byly výpovědi za aktivity v roce 1968 většinou již rozdány. Mnohem častější teď byly výpovědi za organizační a verbální prohřešky. Když pak odpovědní pracovníci dostali výpověď za hrubé porušení pracovní kázně a soud oprávněnost výpovědi neuznal, obrátil se opět na předsedu městského soudu a ČST nakonec spor vyhrála (i když se jednalo jen o změnu, jakou bylo zařazení loutkové *Zlatovlásky* na Štědrý večer místo hraného filmu stejného jména – příště by totiž nemuselo jít o politicky bezvýznamný snímek).⁴¹ Podobně dopadl spor o to, jak mohou být pro určité vybrané funkce uplatňována politická kritéria. ČST bylo doporučeno počkat na novelu zákoníku práce a závazný kádrový pořádek a tím celá kauza skončila⁴².

Problémem bylo, že stále více lidí z televize odcházelo než do ní přicházelo. Vedení ČST se situaci snažilo řešit tzv. „rychlouškašami“, jak jim lidé z oboru přezdívali. Zelenka přesto ještě v půli roku 1978 ve „Zprávě o plnění usnesení PÚV KSČ“ vyjadřoval nespokojenost s věkovou strukturou a pomalým růstem členů KSČ. Dle jeho vlastních slov se při výchově mladých dramaturgů a režisérů stále upřednostňovala až nezdravá uměleckost před hlediskem politické a osobní angažovanosti.⁴³ To vyčítal nejen mladým, ale i zkušenějším pracovníkům televize, kteří prošli prověrkami a mohli zůstat, třebaže neměli ideální profil. Například režisér František Filip dostal k padesátým narozeninám od Zelenky „blahopřání“, ve kterém mu mimo jiné napsal, že si pan Filip „jistě uvědomuje, že mu televize dává příležitost pracovat navzdory jeho postojům a že by si měl vážit toho, že může dělat, i když není orientován patřičným směrem.“⁴⁴ Opačným případem byl dramaturg a dramatik Jiří Hubač, za kterého se Jan Zelenka dokonce osobně zaručil a přesto musel z televize v roce 1974 odejít. Bylo mu ale umožněno nadále spolupracovat alespoň jako externista. Zelenkova strategie přesto slavila úspěch. V roce 1979 hlásil na ÚV KSČ 58,55% komunistů ve sledovaných funkcích, jako byli vedoucí pracovníci, režiséři

⁴¹ Archiv ČT, fond Ve2, č. kartonu 116

⁴² CYSAROVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969-1975*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s.54

⁴³ Tamtéž, s.56

⁴⁴ CYSAROVÁ, Jarmila. *16x život s televizí : hovory za obrazovkou*. 1. vyd. Praha : FITES, 1998, s.29

dramaturgové a redaktoři a ke sklonku jeho kariéry v roce 1988 se tento ukazatel dostal až na 67,86% (v roce 1972 to bylo 32,8%).⁴⁵

Na čísla si, zdá se, velmi potrpěl. Rád totiž dokazoval svou loajalitu straně a státu a tak při každém výročí posílal ÚV KSČ či jeho jednotlivým členům nějaké prohlášení, statistiky nebo osobní gratulace. Kupříkladu 31. října 1973, kdy poslal dvaceti členům Ústředního výboru, v čele s prezidentem Svobodou, předsedou vlády Štrougalem a tajemníkem ÚV Biřákem, svůj Ideově tematický plán ČST, aby mohli vidět, „jak daleko již za pár roků postoupili v úsilí dostat na obrazovku v maximálně ideje XIV. sjezdu KSČ, současnou dramaturgii a velké hodnoty odkazu“⁴⁶. (Kromě toho se ČST snažila zavděčit i dary, jako například obrazy pro Biřáka a Jakeše k životnímu jubileu.) Ideově tematické plány jinak ČST vytvářelo vždy na nadcházející kalendářní rok s výhledem na rok poté a vždy musely být schválené ideovou komisí ÚV KSČ. Jeho základní kostru tvořil seznam významných dnů, ke kterým se volily ideově efektivní programy. ÚV KSČ tak přímo určovalo, co se kdy má vysílat.

Ne vždy se ale podařilo ÚV zavděčit a Zelenka musel několikrát obhajovat postoje ČST, třeba co se týká údajně špatného chování ke členům Svazu spisovatelů. Jan Zelenka byl ale skutečně věrný normalizační ideologii a na přesném sledování politické linie si dával záležet. I v roce 1979 odmítnul žádost o zapůjčení trezorových materiálů pro katedru televize fakulty žurnalistiky Univerzity Karlovy se slovy: „Materiály z let 1968-1969 jsou zablokovány v archivu a mohou být vydávány jen k výjimečným situacím s výjimečným souhlasem.“⁴⁷ Nesbíral však jenom výtky, ale i úspěchy a různá ocenění. Právě v roce 1979 obdržel Československou novinářskou cenu. Již v roce 1973 dostal Řád práce a později, v roce 1983, se stal i nositelem Řádu Vítězného února. A mezi úspěchy stojí za zmínku jistě i jeho předsednictví ve správní radě Mezinárodní rozhlasové a televizní organizace OIRT (Organisation Internationale de Radiodiffusion et Télévision), které trvalo od roku 1971 do roku 1973.⁴⁸

Jan Zelenka a jeho vedení ČST v čele s náměstký Divišem a Balašovou (které Zelenka jmenoval do funkce v roce 1972 z ÚV KSČ) zlikvidovalo pokrokové televizní pracovníky i mnohá televizní díla. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let už ale do televize přicházeli lidé ve svém oboru patřičně vzdělaní, což bylo od situace, která

⁴⁵ CYSAROVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969-1975*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s.56

⁴⁶ Tamtéž, s.57

⁴⁷ Tamtéž, s.58

⁴⁸ ŘÍMAN, Josef. *Malá československá encyklopedie : sv. 6, Š-Ž*. 1. vyd. Praha : Academia, 1987, s.806

panovala při nástupu normalizace, velké zlepšení. Ani s nahrazováním pořadů už neměl Zelenka problém, sám jich na televizní obrazovku uvedl několik. Kromě několika výše uvedených měl podíl i na mnoha dalších, z nichž některé vydržely ve vysílání i po jeho odchodu z televize. Mezi takové patřily především pořady *Hudba z respira*, vysílaný v letech 1971 až 1991 a *Vysílá studio Jezerka*, vysílaný v letech 1974 až 1990. A ačkoliv je počátek osmdesátých let označován především za období, kdy vedení ČST jen přitahovalo opratě podle pokynů komunistické strany a jinak se jednalo hlavně o stav nehybnosti, objevil se i jeden ze Zelenkových nejvýznamnějších pořadů – *Křeslo pro hosta*. Ten se vysílal v letech 1980 až 1989 a těšil se mezi diváky velké oblibě. Svědčí o tom i fakt, že nejlepší rozhovory z tohoto pořadu vyšly i v knižní podobě, pod názvy *Křeslo pro hosta* (1984) a *Křeslo pro hosta podruhé* (1988). Zpočátku pořad dokonce moderoval populární Vladimír Menšík. Sám Zelenka se v přípravě každého dílu velice angažoval. Se všemi hosty se předem důvěrně poznal při soukromých rozhovorech a podle toho připravoval i otázky. „Přemýšlel jsem však o takovém novém druhu pořadu, který by myšlenku prospěšnosti a užitečnosti vědy pro naši společnost dostal do mozku přes srdce... Jejich zkušenosti, životní názory mohou být příkladem i mladé generaci. A hlavně jejich životní filosofie, jejich osobní pravda se ztotožňuje s myšlenkami socialismu, s vírou ve spravedlivý sociální svět.“ Tak sám Jan Zelenka charakterizoval své motivace v úvodníku *Křesla pro hosta*.⁴⁹ A málo se ví i to, že od Jana Zelenky pochází námět i název dodnes velmi známého půlhodinového cestopisného týdeníku *Objektiv*, se kterým přišel po úspěchu měsíčníku *Perem a kamerou* v roce 1982.⁵⁰

Jinak ale skutečně šlo spíše o období stagnace. Technický rozvoj sice pokračoval, dostavovaly se Kavčí hory a Objekt Televizních novin, rozšiřovalo se vysílání druhého programu, ale třeba televizní tvorba už na festivalech nezískávala již tolik ocenění, jako dříve. Koneckonců, KSČ počátkem sedmdesátých let televizi jasně charakterizovala za svůj mocensko-politický nástroj a tak když se zastavil politický vývoj, zastavil se i vývoj televize, kdy převládaly pořady tzv. společenské objednávky. Klesala i produkce ekonomiky a to se tedy nutně muselo projevit i na přílivu prostředků do rozvoje ČST. Zelenka proti tomu samozřejmě velmi protestoval. Materiální zabezpečení televize bylo podle něj v tuto dobu stejně potřebné, jako obrana státu.

⁴⁹ ZELENKA, Jan. *Křeslo pro hosta*. 1. vyd. Praha : Práce, 1984, s.7-10

⁵⁰ *Objektiv slaví 20 let* [online]. 1996-2009 [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ceskatelevize.cz/program/10204138774-18.05.2009-04:31-24-objektiv.html?deid=1734>>.

Televize totiž musela neustále vyvíjet, aby dokázala účinně ideově působit proti nežádoucím pořadům ze západu. Podle Zelenky byly plné brutality, násilí a komercioanlismu.⁵¹ Ani v tomto období zastavení vývoje však Zelenka neustával ve své iniciativě (KSČ od Zelenkova nástupu do televize nemusela zadávat ČST příliš mnoho úkolů). Zadával nové úkoly, nové plány, ale jeho koncepce mnohdy nenašly za strany vedení KSČ materiální podporu. V lednu 1988 Zelenka předložil na ÚV KSČ třiačtyřicetistránkový materiál o působení televize po XVII. sjezdu KSČ. Zelenka mimo jiné uvedl toto: „Bezprostředně po XVII. sjezdu KSČ vedení Čs. televize v součinnosti s CZV KSČ rozpracovalo a upřesnilo úkoly pro další práci televize a v ideově tematickém plánu stanovilo konkrétní postup... Pochopili jsme glasnost jako otevřenost pro odbourávání bariér, které stojí v cestě strategii urychlení a jako možnost účinněji napomáhat všemu pozitivnímu na cestě kupředu... Realizace našeho plánu je kontrolována periodickým hodnocením celého televizního programu i jeho jednotlivých oblastí vedením televize, ÚV KSČ a tajemníkem ÚV KSČ... V souladu s požadavky sekretariátu KSČ se zlepšila informovanost televizních diváků o práci stranických orgánů a organizací a na tomto základě i státních a hospodářských orgánech a společenských organizacích...“⁵²

Zelenka však nebyl takto aktivní jen co se ČST týče, ale podobně se angažoval i v KSČ. V této době již měl za sebou několikaletou politickou kariéru a byl nyní členem ÚV KSČ. I zde vystupoval s emotivními proslovky, jako v ČST. Ve všech plánech či zprávách o ČST se také nikdy nezapomněl věnovat stranické organizaci ČST, na jejíž rozvoji mu velice záleželo. Na stranicko-politickém aktivu, který v říjnu 1988 pořádal Kabinet politické výchovy celozávodního výboru KSČ, vystoupil z obsáhlým projevem, ze kterého je zřetelně vidět, jak konzervativní Jan Zelenka stále byl: „Je krajně nutné, abychom v dnešním jednání přispěli k ideologickému zpevnění řad celé strany, utvrdili stranu v nezbytnosti přestavby, mohli tak soustředit své síly vyhraněným směrem. Zpráva předsednictva dává tomuto našemu úsilí jednotný základ a společného jmenovatele... V některých časopisech se však do nás střetují různí kritici, jejichž cíl nám není jasný, a jejichž rad nehodláme dbát, vědomi si, že existují nějaké principy a hodnoty, které není možné stavět na hlavu ani v ovzduší glasnosti... Nedávno jsem měl vzrušený rozhovor s jedním zahraničním mladým novinářem. Útočně mě vyzýval, kdy u

⁵¹ CYSAROVÁ, Jarmila. *Československá televize v období zániku komunistického režimu a vítězství demokratické revoluce : 1985-1990*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, str.9

⁵² Tamtéž

nás konečně začneme s přestavbou historie strany. Pokud prý nedokážeme odhalit ‚bílá místa‘, představu jen předstíráme, chceme jí odšvejkovat. Ptal jsem se a jaká bílá místa máme vlastně rozkrývat? Máme údobí, které bylo nepříjemným ‚bílým místem‘. Začátek padesátých let... Vycházely však metody těchto let z historie naší strany? Kolik je v tomto historicky nepříjemném jevu importu s různými berijovskými poradci? A kolik je pokřivenin charakterů našich vlastních lidí? V zájmu čeho a koho bychom měli pitvat tohle místo právě nyní? Ústřední výbor strany už dávno hlavní stimuly této doby vyhodnotil, neprávem postižené rehabilitoval. Máme snad znovu dramatizovat, co už bylo krajně zdramatizováno v roce 1968?⁵³ V žádném z proslovů Jana Zelenky z tohoto roku ani v souhrnu tohoto aktivu však není ani zmínka o tehdejších událostech jako byl manifest Hnutí občanské svobody a tolerance k dvacátému výročí srpnové intervence či o rezignacích progorbačovsky orientovaných politiků, v čele s předsedou vlády Lubomírem Štrougalem. Pouze se neustále dokola opakují neadresné náměty na změny vysílacího schématu, mladé generace, ekonomického řízení televize, apod. „Naše propaganda musí působit na rozum, srdce a vůli člověka. Posilovat jej v životě, vést k aktivní účasti na společném díle socialistické výstavby. K tomu směřuje přestavba i na našem ideologickém úseku... umět představovat lidi a jejich činy, lidi, kteří se dovedou pro zápas, za intenzifikaci našeho hospodářství zcela vydat a doslova i poprat... Zároveň je potřebné kriticky se dívat na všechno, co brzdí, co udržuje bariéry na cestě k rychlejším tempům ekonomických reforem, demokratizace, glasnosti...“, prohlásil Zelenka.⁵⁴ Jeho vedení v této době rozhodně nebylo žádným hybným motorem. Naopak, stále podstrojovalo komunistické straně, což v kontrastu se společenským vývojem v zemích tzv. východního bloku vypadalo, jako by se v ČST zastavil čas. Stále probíhaly kádrové prověrky, které se řídily předpisy vydanými na počátku sedmdesátých let. Jakékoliv snahy o vybočení Zelenka potlačoval již v zárodku. Nevyslyšel ani stížnosti na neobjektivnost zpravodajství o policejním zásahu při dvacátém výročí sebeupálení Jana Palacha. Vyjádřil se k tomu takto: „Všichni víme, že opozice se formuje a chtěla by využít určitého příznivého větru, aby se legalizovala. Vedení naší strany a našeho státu na to odpovídá, že jsme ochotni a povedeme dialog se všemi strukturami, které na bázi Národní fronty chtějí přispět ke zlepšení socialistické společnosti. Kdo tomu chce přispět, ten musí být slyšen a ten musí být také respektován.

⁵³ CYSAROVÁ, Jarmila. *Československá televize v období zániku komunistického režimu a vítězství demokratické revoluce : 1985-1990*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, s.11

⁵⁴ Tamtéž, s.12

Ale nepovedeme dialog s těmi, kteří chtějí vést tuto zemi k destrukci. Kteří chtějí destruovat socialistickou společnost a dokonce, kteří by chtěli, abych tak řekl, naopak přivést k destabilizaci i socialistický systém. To není možné připustit...⁵⁵

Zelenka se také neustále snažil o prohlubování spolupráce ČST s federálními i českými ministerstvy vnitra a obrany. Tato spolupráce byla neustále upravována různými smlouvami. Již od 23. července 1975 platila smlouva „o součinnosti při realizaci vojenské, bezpečnostní a branné politiky KSCČ“, která zabezpečovala činnost branné redakce ČST a výrazně ovlivňovala program ČST po celou dobu normalizace. Kolaborace mezi ministerstvy a ČST nefungovala jen na úrovni propagandy. Rovněž se týkala kriminality, bezpečnosti občanů a silničního provozu. Rozhodnutí Jana Zelenky měly v těchto záležitostech váhu, o čemž svědčí i dopis ministerstva vnitra vedoucímu Ústřední redakce armády z roku 1982, o postavení a úkolech této redakce, na který vedoucí této redakce plukovník Broumský odpověděl, že se celá věc musí projednat s ústředním ředitelem ČST, nebo dopis ministra vnitra Zelenkovi z roku 1988, ve kterém ho žádal, aby posoudil „vztahové otázky“ v připravované novelizaci zákona o působnosti federálních ministerstev. V prosinci roku 1985 Zelenka po společném jednání s ministrem vnitra Jungem rozšířil okruh spolupracovníků ČST i na příslušníky Veřejné bezpečnosti. Dále také slíbil vysílat relace „o výchovném podílu příslušníků SNB při formování mladé generace“ a zvýšení úrovně vystupování zástupců ministerstva vnitra na obrazovce.⁵⁶ Pokud jde o spolupráci s nejproslulejší složkou bezpečnostního aparátu StB, tak i ta existovala (objektový svazek byl založen 26. března 1971), i když v tomto případě na dvou úrovních, pomocí administrativních opatření a operativních opatření. V rámci administrativních opatření se pracovníci ČST například účastnili přednášek a besed s pracovníky StB. Operativní opatření orgánů StB naopak zahrnovaly utajované činnosti při kontrarozvědné ochraně ČST proti vnitřnímu a vnějšímu nepříteli. „Zásadním úkolem Státní bezpečnosti pak bylo předávání vybraných informací o situaci v objektu stranickým a státním orgánům, ale i vedení ČST.“⁵⁷

Po roce 1987 se pod vlivem perestrojky začaly poměry v kultuře trochu uvolňovat. Ne tak ovšem v televizi, kterou stále vedl „husákovsky“ orientovaný Jan Zelenka (což se nezměnilo ani poté, co 17. prosince 1987 nahradil Husáka ve funkci

⁵⁵ Tamtéž, s.20

⁵⁶ Tamtéž, s.16-18

generálního tajemníka ÚV KSČ Miloš Jakeš) a kde pořád fungovala přísná autocenzura. Zelenka si ovšem uvědomoval, že je potřeba udržet zájem diváků. V této době bylo díky videím a satelitům již možné sledovat vysílání ze západu. Nejméně bylo ideologií ovlivněné hudební vysílání. Horší už to ale bylo v zábavě, kde se hlídalo každé slovo a například kvůli silvestrovským skečům zasedala pravidelně komise, která je posuzovala. Naopak publicistika a dokumentaristika byla stále pod silným vlivem ideové politiky strany. Nejkrásklivějším příkladem z této doby jsou jednoznačně události tzv. Palachova týdne v roce 1989, kdy Jan Zelenka přikázal 20. ledna zařadit mimo program přímo za *Televizní noviny* vysílání *Kulatého stolu*, kde na téma výtržností na Václavském náměstí hovořili pracovníci Národního výboru, ministerstva zahraničí i prokurátor ČSSR.⁵⁸ O necelý týden později, 26. ledna 1989 pak Zelenka dokonce vydal rozhodnutí o poskytování mimořádných odměn redaktorům ČST za vytváření zvlášť politicky a ideově účinných (angažovaných) materiálů.⁵⁹

V televizi nyní existovaly tři proudy: 1) mlčící většina, která se vyhýbala tvoření kontrapropagandistických pořadů, 2) skupina, která využívala relativní pokrokový perestrojkový posun povolený komunistickou stranou, 3) dogmatictí zastánci vlády jedné strany, v jejichž čele stálo vedení ČST. Nebylo to ale jen osobou Jana Zelenky. Vedení ČST v této linii pokračovalo i po změně vedoucího postu. Jan Zelenka na svůj post abdikoval ze zdravotních důvodů v květnu 1989. Z funkce ústředního ředitele do důchodu pak oficiálně odešel 1. července 1989 s poděkováním za politickou práci komunisty, novináře, který vždy uplatňoval politiku KSČ. Ve funkci jej vystřídal dosavadní náměstek Libor Bartla. Ten na rozdíl od Zelenky ve funkci dlouho nepobyl, neboť byl federální vládou odvolán již 27. listopadu téhož roku.⁶⁰

Po tzv. sametové revoluci se Jan Zelenka veřejného života příliš aktivně nezúčastňoval a spíše užíval důchodu. Zemřel v Praze ve věku čtyřiasedmdesáti let, 21. února 1998.

⁵⁷ ŽÁČEK, Pavel. *StB versus ČT* [online]. 1996-2009 [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct/historie/stb.php?kapitola=1>>

⁵⁸ CYSAROVÁ, Jarmila. *Československá televize v období zániku komunistického režimu a vítězství demokratické revoluce : 1985-1990*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, s.30

⁵⁹ Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech : rozhlas, televize, mediální právo*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003, s.268

Závěr

Jan Zelenka strávil ve funkci ústředního ředitele Československé televize neuvěřitelných dvacet let (1969-1989), což je v historii československých médií něco skutečně unikátního a nebýt jeho zdravotních potíží, vydržel by ve funkci jistě až do konce totalitního režimu. Stal se symbolem normalizace v televizi a nutno dodat, že oprávněně.

Při nástupu do ředitelské funkce v ČST měl již za sebou pestrou kariéru v médiích, kde začínal v rozhlase, ale pak se stal prvním šéfredaktorem nově vzniklé *Večerní Prahy*. Dále pracoval v ČTK a jako spolupracovník StB se stal zvláštním zpravodajem v Bonnu. Přes časopis *Květy* a nepovedené působení v *Literárních novinách* se pak dostal až do ČST.

Do své funkce byl vybrán sovětskými poradci aby „urovnal“ poměry v ČST a na rozdíl od předchozího vedení, které režimu nepohodlné lidi jen přesouvalo mimo obrazovku na jiné posty, tak skutečně učinil. Z předchozího působení ve sdělovacích prostředcích ho provázela pověst tvrdého komunisty a to potvrdil i v televizi. Jako aktivní člen komunistické strany se dostal až do Ústředního výboru KSČ. Patřil mezi přívržence Gustáva Husáka a to se nezměnilo ani během osmdesátých let, kdy Gorbačov představil světu „perestrojku“ a začaly se mírně uvolňovat poměry ve společnosti. Zatímco v jiných médiích se alespoň náznakem objevovaly uvolněnější tendence, ČST stále vypadala jako v době nejtvrdší normalizace na počátku sedmdesátých let. Nutno říci, že od Zelenky to nebyla žádná póza, ale skutečně to bylo jeho přesvědčení, které uplatňoval již před jarem 1968 ve všech redakcích, ve kterých působil. Někdy to zavánělo až fanatismem, když i v rozhovoru, který byl určen běžným televizním divákům, v knize o oblíbených televizních pořadech s názvem *(Tisíc tváří televize: čtení o televizi)*, hovořil o ideologii a nutnosti kádrového pořádku a to vše v osmdesátých letech.⁶¹ Tento rozhovor bych doporučil všem, kteří by se o problematiku ČST v době normalizace či konkrétně o Jana Zelenku chtěli dále zajímat. Je to totiž jedna z mála příležitostí „slyšet“ Jana Zelenku (který se za normalizace

⁶⁰ CYSAROVÁ, Jarmila. *Československá televize v období zániku komunistického režimu a vítězství demokratické revoluce : 1985-1990*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, s.35

⁶¹ *Tisíc tváří televize (čtení o televizi)*. Sestavil a připravil ing. Zdeněk Michalec. 1. vyd. Praha : Panorama, 1983

s trochou nadsázky stal synonymem pro ČST) jinak než v dobových ideologických dokumentech a záznamech ze schůzí KSČ.

Organizačně televizi skutečně ovládal. Sám vytvářel plány na další období, hlídal sledování politické linie, řídil stranickou organizaci v ČST a zajišťoval, aby v televizi nepracovali lidé kteří nebyli dostatečně prorežimní. KSČ se o televizi nemusela téměř vůbec starat, protože v jejím čele měla skutečně oddaného člověka, který se obklopoval neméně oddanými spolupracovníky jako byl (od roku 1972) jeho 1. náměstek Vladimír Diviš a náměstkyně Milena Balašová. Televize tak získala v očích komunistické strany výsadní postavení (přitom to byla právě televize, která podle KSČ v průběhu roku 1968 a během „hokejových událostí 1969, režim nejvíce poškodila). Po celou dobu své působnosti se ale Jan Zelenka stejně aktivně podílel i na vysílání. Byl autorem několika televizních pořadů, např. *Hudba z respira*, *Vysílá studio Jezerka* nebo *Křeslo pro hosta* a třeba svůj diskusní pořad *Pět u číše vína* dokonce sám moderoval.

V dnešní době samozřejmě nelze Jana Zelenku hodnotit kladně, alespoň co se ideové oblasti týká. Ve vzpomínkách tehdejších pracovníků televize a jiných sdělovacích prostředků, kteří s ním přišli do styku by se pro něj nenašlo jediné kladné hodnocení. Není se co divit, když kvůli němu museli skončit nebo přerušit svou kariéru. Jeho čistky byly skutečně tvrdé a nevyhýbaly se ani jeho spolupracovníkům a dřívějším přátelům. Televize za jeho vedení neudělala žádný výrazný pokrok a mnozí tvrdí, že se její vývoj zastavil úplně. To asi není tak úplně pravda, neboť z mnoha dokumentů je patrné, že Zelenka na rozvoji televize pracoval a mnohokrát za její zájmy agitoval i na schůzích ÚV KSČ. V oblasti programové nabídky a televizní tvorby ho ale možná trochu brzdily konzervativní názory, které zastával. Právě jeho politické sympatie, které ve svých důsledcích zastínily všechno pozitivní, co se za dobu vedení Jana Zelenky událo, jsou velkou překážkou v hledání alespoň dílčího pozitivního hodnocení.

Summary

Jan Zelenka was a Czech journalist and politician. He was born on December 5, 1923, in Ústí nad Orlicí. After grammar school he studied conducting at the Prague Conservatory of Music but he had to end his studies because he had a pulmonary disease. For this reason, he decided to change his field of study and began studying philosophy and journalism.

After graduation he got a job in Czechoslovak Radio. He was appointed in 1955 as first editor-in-chief of a new socialist evening newspaper, *Večerní Praha*. Under his editorship, the newspaper followed the old Marxist-Leninist ideology and managed to make a few unpopular missteps, including giving an hour's notices for journalists who wrote articles unacceptable to the communistic regime.

He remained in this position until 1962, when he began working for the Czechoslovak News Agency (ČTK) and in 1966 was its special foreign reporter in Bonn, Germany. On his return to Czechoslovakia, became editor-in-chief of the magazine *Květy*. In September 1967 Czechoslovak Communist Party decided to assign devoted party journalists the editorship of a very popular intellectual weekly magazine, *Literární noviny*, under the direction of the Ministry of Culture. The editor-in-chief was Jan Zelenka.

Most writers and journalists began to boycott *Literární noviny* so Zelenka had to fill empty space in the magazine with ideological articles and translated materials from the foreign press, such as interviews with Soviet artists, etc. But Czech society rejected this new *Literární noviny* and Zelenka was forced to leave.

The situation in Czechoslovakia in the spring of 1968 was much more liberal and there was no place for the likes of Zelenka. But things changed on August 21, 1968 with the Soviet Army invasion which initiated the period called "Normalization". Working conditions in the Czechoslovak media became severe and censorship was restored. In April 1969 a new leadership of the Communist Party was elected what inaugurated a period of purges.

All people – not just journalists but all the employees of the media – who had anything to do with previous liberal progress were dismissed. Everyone who agreed it or who did not disavow it enough. Also those who openly disagreed with the military intervention. The result was the return of those who were undesirable in 1968, including

Zelenka, who was reappointed as editor-in-chief of the magazine *Květy*. But not for long because the Communist Party was not satisfied with the management of Czechoslovak television.

The Communist Party appointed Zelenka as central director of Czechoslovak Television on August 6, 1969. He began working immediately because in his opinion nothing had been done. The following day he began moderating his own talk show, *Pět u číše vína*, which supported political progress at that time. He also he produced a lot of new TV shows. The most famous was *Křeslo pro hosta*, a talk show with important people from disciplines ranging from culture to science.

One of his first goals was to control the news service. He also introduced many programmes discrediting previous political progress and the people who supported it. In 1970 his control expanded into the entertainment department and it was of ridiculous proportions. For example, detective stories were forbidden because the name of the actor (Husák) who played the murderer was also the name of Secretary-General of Communist Party.

Zelenka not only changed programme structure at Czechoslovak Television but also regulations regarding employees. He was chairman of a committee which decided who could stay and who had to leave. There was an option for those who were fired: they could appeal to the courts. But this option was useless because he had close connections with the chairman of the court.

He overcame a shortage of employees in the '70s and in the '80s by enhancing the proportion of communists in Czechoslovak Television from 32.8% to 67.86%. Between 1971 and 1973 he was also chairman of international broadcasting and of the television organisation OIRT (Organisation Internationale de Radiodiffusion et Télévision).

Zelenka was also successful in politics. In 1971 was elected a member of the Federal Assembly and in 1986 became a member of Central Committee of the Communist Party. Conditions in society and culture began to become less harsh after 1987 (under the influence of Gorbachev's "Perestroika"). But not on Czechoslovak Television. He remained a communist conservative until May 1989 when he relinquished his directorship of Czechoslovak Television, officially leaving the office for health reasons July 1, 1989 after 20 years, which was rather unusual in history of Czech media, especially in television.

Zelenka died in Prague at the age of 74 on February 21, 1998.

Prameny a literatura

Archivy:

Archiv České televize – fondy Ve2, ZS, Inf

Literatura:

CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Československá televize v období zániku komunistického režimu a vítězství demokratické revoluce : 1985-1990*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. 65 s.

CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Muž který tu chybí (Český novinář Jiří Lederer 1922-1983)*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2006. 159 s.

CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969-1975*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. přeruš. str.

CYSAŘOVÁ, Jarmila. *16x život s televizí : hovory za obrazovkou*. 1. vyd. Praha : FITES, 1998. 117 s. iv s. obr. příl.

HAMŠÍK, Dušan. *Spisovatelé a moc*. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1969. 196 s.

HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích : Výběr z dobové publicistiky*. 1. vyd. Praha - Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2004. 444 s.

HRADECKÁ, Vladimíra, KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969-1974*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 242 s.

JUNGMANN, Milan. *Literárky - můj osud : kritické návraty ke kultuře padesátých a šedesátých let s aktuálními reflexemi*. 1. vyd. Brno : Atlantis, 1999. 407 s.

Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech : rozhlas, televize, mediální právo*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003. 461 s.

KŘÍVÁNKOVÁ, Alena, VÁTRAL, Jozef. *Dějiny československé žurnalistiky : Díl 4. Český a slovenský tisk v letech 1944-1987*. 1. vyd. Praha : Novinář, 1989. 223 s.

MANDLER, Emanuel. *Škodolibé úsměvy svobody z let 1955 až 1992*. 1. vyd. Praha : vlastním nákladem, 2005. 207 s.

ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Stát, strana a masmédiá. In *Manipulátoři*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1992. s. 52-86

ŘÍMAN, Josef. *Malá československá encyklopedie : sv. 6, Š-Ž*. 1. vyd. Praha : Academia, 1987, 928 s.

Tisíc tváří televize (čtení o televizi). Sestavil a připravil ing. Zdeněk Michalec. 1. vyd. Praha : Panorama, 1983. 256 s.

VONDROVÁ, Jitka, NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 - září 1969)*. 1. vyd. Praha - Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2003. 644 s.

ZELENKA, Jan. *Křeslo pro hosta*. 1. vyd. Praha : Práce, 1984. 376 s.

Diplomové práce:

PILAŘ, David. *Personální změny v českých médiích v prvních letech normalizace*. [s.l.], 2007. 114 s. Univerzita Karlova. Katedra mediálních studií . Vedoucí diplomové práce PhDr. Jakub Končelík PhD.

Elektronické zdroje:

www.ceskatelevize.cz

www.televize.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Opis dopisu Milana Kundery Janu Zelenkovi (text)

Příloha č. 2: Zpráva o činnosti Československé televize za poslední období (text)

Příloha č. 3: Kádrovací dotazník z roku 1970 (text)

Příloha č. 4: Fotografie Jana Zelenky (obrázky)

Přílohy

Přílohy

Příloha č. 1 – Opis dopisu Milana Kundera Janu Zelenkovi

Soudruhu Zelinko,

zastavil jsi mne před časem na ulici a asi tři minuty jsme pak spolu mluvili. Ted' jsem se dověděl, že jsi se před velikým shromážděním studentů právnické, filosofické a novinářské fakulty tohoto rozhovoru dovolával, nazýval mne důvěrně křestním jménem (ačkoli jsme spolu mluvili dvakrát v životě) a tvrdil jsi, že jsem litoval svého stanoviska, jak jsem ho formuloval na sjezdu spisovatelů a jinde, že jsem na nejlepší cestě pochopit své omyly atd. atd. Nebudu přemýšlet nad tím, proč jsi mi přimyslel tuto sebekritiku, ale aby se to příště neopakovalo, musím Ti prohlásit, že nemám, co bych na svých sjezdových slovech měnil, že se zásahem proti Literárním novinám jsem nesouhlasil a nesouhlasím (vždyť jsem to i veřejně pověděl), že Tvou roli v té věci pokládám za velmi truchlivou a Tebe v té roli za groteskní postavu. Vezmi to, prosím Tě, na vědomí, až budeš ještě někdy chtít někde parafrázovat mé názory.

Pozdravuje Milan Kundera

P.S. Nebudeš mi mít jistě za zlé, když s tímto dopisem seznámím ty, před nimiž jsi o mně mluvil.

Výtisk číslo:

P r o s c h ů z i v l á d y

Ústřední ředitel Československé televize
Dr Jan Zelenka CSc v souladu s ústředním
ředitelem Slovenské televize Jozefem
Vrabcem předkládá "Zprávu o činnosti Čes-
koslovenské televize za poslední období".

P ř e d k l á d á : Dr Jan Z e l e n k a CSc
ústřední ředitel
Československé televize

Praha dne 15. září 1969

Situční zpráva o úseku programového řízení Československé
televize

Současný stav na úseku uměleckého programu, který až do 8. srpna 1969 organizačně spadl spolu s publicisticko zpravodajským programem do pravomoci jediného programového náměstka, je možno charakterizovat jako závěrečnou fázi období stabilizace programového řízení a nástup k vytváření programů v duchu politiky nového vedení strany na všech úsecích umělecké tvorby. K dosažení tohoto stavu bylo nutno provést řadu politickoorganizačních opatření.

Po nástupu s. Přemysla Kočího do funkce programového náměstka v únoru t.r. vypadala situace tak, že se prakticky nescházela přes půl roku Programová rada, základní poradní sbor programového náměstka, složený z vedoucích programových pracovníků všech studií, stejně dlouho se nescházely programové sekce, pomocné programové koordinující orgány a celostátní působností, nefungovala festivalová komise, sloužící k zajišťování účasti Čs. televize na mezinárodních televizních festivalech, nebyla obsazena vedoucí funkce v hlavní redakci programu, nejdůležitějším článku programového plánování a řízení, a výroba i vysílání televizních pořadů v jednotlivých studiích se děly nejen bez dostatečného předstihu, který by umožňoval jejich řádnou kontrolu a přejímkou, ale prakticky i bez nezbytných hodnotných programových rezerv. Všechny tyto články a nástroje programového řízení bylo nutno postupně uvést v činnost, aby bylo možno vůbec hovořit o zahájení procesu normalizace na úseku programového řízení.

Přesto však ještě v následujících měsících docházelo, jak na úseku publicistiky a zpravodajství, tak i v uměleckém programu k častým neplánovaným změnám zaviněných tím, že jednotlivá studia a především ÚTS Praha jako hlavní producent zadávala do plánu a často až do vysílání materiály, které

nebyly dostatečně prověřeny a které se ukázaly těsně před vysíláním jako politicky závadné a musely být na poslední chvíli nahražovány. To způsobilo v minulých měsících časté změny v programu proti věstníku ČT, což samozřejmě vyvolávalo nepříznivý ohlas u diváků.

Ke zlepšení programově řídicí práce byla ustavena Programová rada České televize, obnovena činnost celostátních odborných komisí a sekcí a jmenována česká festivalová komise. Pravidelnou činnost těchto orgánů náměstek osobně kontroluje. V souvislosti s připravovanou reorganizací celostátního řízení Čs. televize bude nutno tyto orgány nově konstituovat a zajistit patřičné zastoupení slovenských soudruhů.

Od února se uskutečnily tři schůze Programové rady České televize, na kterých byly projednány jednak zásady politické linie programové tvorby, probedeno hodnocení odvysílaných pořadů a vyhlášena i konkrétní opatření, sloužící k zpevnění programově-plánovací disciplíny všech tří studií České televize. Opatření se týkala především zpřísnění přijímací kontroly vyrobených pořadů a jejich zařazování do programu. Pro získání dostatečného předstihu byla stanovena nejprve 17 denní a od 1. září 1969 30 denní lhůta před datem vysílání, v níž musí být hlavní pořady příslušným studiem prověřeny a odevzdány do vysílání.

Se značným předstihem ve srovnání s dřívějšími lety bylo vypracováno vysílací schema na rok 1970, jehož definitivní verze bude schválena na příští Programové radě 25. 9. tak, aby podle rozhodnutí Programové rady mohlo nové schema vstoupit v platnost už od 1. října 1969. Nové schema počítá se zavedením tzv. celostátní publicistiky pravidelně 2x týdně v pondělí a ve čtvrtek v hlavním vysílacím pásmu po Televizních novinách, dále se zavedením krátkých zpravodajských relací na začátku podvečerního pořadu, soustřeďuje výukové a školské

pořady do jednoho hlavního vysílacího pásma ve středu dopoledne a v oblasti uměleckých programů zavádí jako druhý večerní program v pátek typ "Ze zlatého fondu", v němž budou uváděna hodnotná díla kinematografické i televizní tvorby domácí i zahraniční, především ze socialistických zemí /čtvrtý pátek je vyhrazen pořadům spřátelených televizí/; 2x měsíčně se zavádí v neděli dopoledne pořad Ze zemí socialismu, v němž budem uvádět politické, cestopisné i umělecké reportáže ze socialistických zemí.

První kroky byly vykonány též na úseku normalizace programových styků se spřátelenými zeměmi. I když donedávna bylo toto úsilí ČT do značné míry paralyzováno nekulturním bojkotem dabingu filmů ze socialistických zemí ze strany našich divadelních umělců, podařilo se v uplynulém období realizovat na obrazovkách dva národní televizní večery, a sice Den polské televize a Den bulharské televize, kde jsme přinesli ukázky televizní tvorby těchto spřátelených zemí. V předvečer výročí VŘSR televize připravuje Den sovětské televize a řadu nových pořadů sovětské televize chystá i pro Dekádu estonského umění, která bude i v listopadu t.r. Pro výběr filmů pro tento účel byla v Estonské SSR zvláštní delegace ČT.

Teprve v minulých dnech se po složitém jednání podařilo zajistit dabování filmů a pořadů socialistické produkce v dabingovém studiu v Brně, rovněž tak v nově zřízeném dabingovém studiu v Praze. Lze tedy předpokládat, že se v nejbližší dobělepší dosavadní situace, kdy jsme z této tvorby mohli prakticky vysílat jen filmy nejméně jeden a půl roku staré a v mnoha případech už v televizi jednou i vícekrát uvedené. K dabování byly již připraveny i pořady sovětské televize, které vybrala zvláštní skupina vedoucích programových pracovníků ÚTS Praha při svém červnovém zájezdu do Sovětského svazu. Jde o 23 titulů, mezi nimiž je i seriál

vzpomínek maršála Čujkova Stalingradská bitva, s nimiž počítáme pro obrazovku především v Měsíci čs. - sovětského přátelství.

V plném rozsahu obnovila Československá televize v minulých měsících svoji účast v práci Intervize, především pokud jde o výměnu pořadů. Delegace ČT se zúčastnila aktivně všech jednání Rady Intervize, včetně tallinského jednání, na němž byly přijaty nové zásady ke zlepšení intervizní programové výměny. Na základě dosavadních zkušeností však bylo nutno připravit politickoorganizační opatření, které má zajistit, aby maximální počet plánovaných pořadů byl Československou televizí nejen převzat na záznam, ale i v optimálně krátké době zpracován a odvysílán na našich obrazovkách. V tomto směru byly v dosavadní praxi značné nedostatky, nové opatření má zajistit daleko přísnější centrální kontrolu prostřednictvím HRP, a důsledné prosazování výše uvedeného záměru do denní programové praxe.

Po příchodu nového náměstka pro úsek publicistiky a zpravodajství, kterým se od 8. srpna 1969 stal s. Vladimír Selecký, bylo možno úkoly i odpovědnost, spojené s programovým řízením rovnoměrně rozdělit a tím ulehčit úseku umělecké tvorby. Zatím programový náměstek přebíral plnou odpovědnost vůči nadřízeným orgánům, vzdor tomu, že na základě interní dohody vedení ČT přímým řízením práce redakce publicistiky a Televizních novin byl pověřen řed. ÚTS Praha, s. V. Růžička. Tato organizační změna perspektivně umožní soustředit se nám. uměleckého programu na koncepční řízení a ovlivňování umělecké tvorby ve všech studiích a na pečlivější sledování denní dramaturgické programové skladby. Bude však třeba i organizačně dořešit programové řízení celostátní a programové řízení České televize.

Televizní noviny: V této redakci se pozvolna stabilizuje jádro pracovníků, kteří chtějí svojí činností aktivně podporovat politiku strany a vlády. Personální situace je však stále ještě obtížná, výrazný zlom dosud nenastal. Je stále zřejmější, že bez příchodu dalších nových lidí situaci nelze řešit.

Nová orientace televizního zpravodajství je zatím zajišťována především s pomocí komentářů externích autorů, kteří ovšem najednou mají určité profesionální nedostatky, způsobené nedostatkem zkušeností. Prvým kolektivem, který se jednoznačně angažoval pro novou politiku stranického a státního vedení a přispívá ke kritickému zhodnocení uplynulého období je tvůrčí skupina režiséra Miroslava Hladkého. V rekordně krátkých termínech připravila dva středometrážní dokumenty: "A léta běží, vážení...." o případu mystifikátora Kadlčáka a "Vlastenci bez masky" o srpnových událostech. Dříví štáb Televizních novin pracuje na reportáži o úspěších výstavby v NDR k 20. výročí našeho souseda.

Určitým způsobem se již zlepšila situace se zpravodajstvím o socialistických zemích, kde jsou podnikány kroky k zajištění všech nedostatků, jež brzdí lepší výměnu zpravodajských šotů a které mají někdy i docela prosté byrokratické kořeny.

Pozornost veřejnosti je také neustále soustředěna na problém hlasatelů TN. V srpnu zde byly ze strany určitých iniciátorů pokusy způsobit v televizním zpravodajství totální krizi: Richard Honzovič dal k 1. 8. výpověď, externí hlasatel Fišer z Čs. rozhlasu shodou okolností "onemocněl" a na ženské hlasatelky byl vykonáván silný psychický tlak, aby v srpnovém týdnu rovněž nějakým způsobem sestávkovaly. S. Linhartová a zejména S. Vantuchová se však držely dobře

a pomohly překonat toto krizové období. Jsou zacvičovány některé další hlasatelky a byl rovněž vypsán konkurs na nové hlasatele, do něhož se přihlásilo 11 uchazečů.

Televizní publicistika: V této redakci byl jmenován nový šéfredaktor s. Karel Matouš, který pracoval předtím jako zástupce šéfredaktora Hospodářských novin. Jeho první úkolem je zbilancovat, s kým lze v nové politické situaci z kolektivu publicistické redakce počítat a kolika novými lidmi bude nutné redakci doplnit. Problém bude samozřejmě, kde tyto lidi se zkušeností v televizní nebo filmové práci najít.

Někteří tvůrci z této redakce hledají už novou orientaci, režisér Karel Pech např. natáčel se štábem v Moskvě reportáž o komunální problematice, o dobrém řešení dopravního systému. Jiní se spíše orientují na neutrální dokumentaristiku. V redakci se podařilo vytvořit kruh externích spolupracovníků - odborníků pro oblast ekonomiky, ve kterém jsou zejména pracovníci z ÚV KSČ a z některých ministerstev.

Nyní se vytváří okruh spolupracovníků pro publicistické diskusní pořady dvou typů - "Kulatý stůl" odborníků, kde na pořadech chceme spolupracovat s redakcí Tvorby a diskusní pořady s obecnostem "Televizní tribuna", které budou připravovány ve spolupráci s Tribunou. V těchto diskusních pořadech se chceme otevřeně vyrovnávat s nejrůznějšími iluzemi a fikcemi a přispět tak k překonání hluboké desorientace veřejnosti.

Nedostatek vlastní angažované publicistiky je překonáván i s pomocí public. pořadů z NDR, jako byl v srpnu uvedený "President v exilu" o vůdci revanšistů v NSR, a na říjen připravovaný 4 dílný seriál "Piloti v pyžamu", což jsou interview se zajatými americkými piloty ve Vietnamu. 15. září byla uvedena premiéra sovětského dokumentu Československo - rok zkoušek. Velmi příznivý ohlas měla také repríza 3 léta starého ostravského pořadu o práci prof. Hrbka, kterým

televize 9. září připomněla veřejnosti dílo a osobnost nového ministra školství a přispěla tak k odčinění diskreditační kampaně proti prof. Hrbkovi z minulého roku.

Výrazným publicistickým příspěvkem se projevilo k 25. výročí SNP bratislavské studio, jehož některé pořady postihly programové změny v důsledku některých dalších vystoupení stranických a státních představitelů. Tyto pořady budou postupně uvedeny, protože v odkazu SNP můžeme najít řadu vysoce pozitivních a velmi aktuálních politických momentů.

Slovenská televize

Slovenský televizní program nepodlehł dobovým výstřelkům, neútočil na základní principy socialismu, ani proti našim spojencům. Vzdor tomu uvnitř televize vedení muselo svádět složité zápasy proti pravicovým názorům, organizačně prosazovanými převážně funkcionáři Fitesu. Z členů vedení slovenské televize, aktivním funkcionářem Fitesu byl soudruh Julius Jasso. Zájmy televize v této organizaci neobhájoval, podléhal takovým tlakům, které v tom čase oslebovaly pozice vedení v zápase proti oportunistickým či antisocialistickým silám. Dnem 10. března 1969 soudruh Jasso byl uvolněn ze služeb televize.

V zápasu o dodržování marx-leninských zásad v politice televizního programu bylo třeba svádět boje i s některými členy ZV ROH. Tento zápas vyústil ostrým střetnutím s pravicovými silami na veřejné plenáře v červnu minulého roku a skončil odvoláním ZV ROH a zvolením nového ZV ROH, jehož členové podporovali správné politické zásady.

Po prvním září byl postupně rozvázáán pracovní poměr s těmi zaměstnanými podniku, kteří po srpnu 1968 odešli do zahraničí, - celkem kolem 80 pracovníků. Mezi nimi byla značná část prosazujících pravicové tendence, např. redaktori Jan Kalínek, Kamil Trochta, Juraj Kubinský, ing. Ivan Hupka, režisér Ernest Strednanský, architekt Valerian Strážovec a další. Dromě toho byli ze služeb televize uvolněni další pracovníci, kteří se v polednovém období exponovali v politické práci v rozporu s duchem usnesení pléna ÚV KSČ z května 1968 a to zejména v organizaci Fitesu. Takto byli uvolněni dramaturg Vladimír Strnisko a režisér Jiří Vrba.

1. lednem se uskutečnila reorganizace na úseku publicisticko-dokumentární tvorby. Tehdejší hlavní redakce propagandy a dokumentaristiky nebyla dostatečně profesionálně fundovaná pro plnění úloh konsolidace a normalizace a kromě toho se v ní projevíly známky politické dezorientace. Proto bylo zřízeno producentské centrum publicistiky v čelě s úplně novým vedením samotného centra i jednotlivých jeho redakcí (tvůrčích skupin), (Trochta, Pitonak, Mihal, ing. Zajiček, dr. Křálík).

Ti pracovníci programu, které se nepodařilo získat pro pozitivní práci ve smyslu normalizace jsou, resp. postupně budou přerazováni na taková pracoviště, kde jejich činnost nebude negativně ovlivňovat aktuální úlohu strany. Tak byl z publicistiky přeložen Roman Kaliský na úseku filmové tvorby a další přesuny se připravují.

Příloha č. 3 – Kádrovací dotazník z roku 1970

Československá televize studio
1970

Září

DOTAZNÍK

Příjmení, jméno:

narozen: bytem:

Pracovní zařazení v Čs. televizi:

Odborná kvalifikace:

Člen KSČ od: do:

Důvod odchodu z KSČ: vystoupil

zrušeno

vyloučen

Člen jiné strany Národní fronty od: do:

Bezpartijní:

Aktivní práce ve společenských organizacích a v jaké funkci:

Členství v ROH, SSM, SČSP, ČSTV:

Příbuzní v zahraničí:

Legálně ve kterém státě? Z jakých důvodů a od kdy:

Nelegálně – ve kterém státě a od kdy:

Cesty do zahraničí 1967 – 69:

Do kterých států a za jakým účelem:

Délka pobytu:

Postoje v letech 1968 – 69:

Podpis 2000 slov či jiné antisocialistické nebo antisovětské rezoluce:

Jakými úlohami jsi byl pověřen v srpnových dnech 1968:

v Čs. televizi:

event. mimo televizi:

Jaké postoje jsi zaujímal v období od srpna 68 do dubna 69:

Angažoval jsi se v nějakých akcích politického charakteru:

Postoj a aktivní podpora nového vedení KSČ a vlády od dubna 1969:

Jak jsi konkrétně podpořil nový politický kurs v Čs. televizi od srpna 1969:

Čím chceš přispět k řešení současných politicko hospodářských úkolů v televizi a ve společnosti:

Dne: září 1970

podpis pracovníka:

Výsledek státně politické prověrky:

ředitel studia:

podpisy členů komise:

Příloha č. 4 – Fotografie Jana Zelenky

Dr. Jan Zelenka, ústřední ředitel Československé televize v letech 1969 až 1989
převzato z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct/historie/reditele.php>

an Zelenka
převzato z: *Tisíc tváří televize (čtení o televizi)*, Praha: Panorama, 1983

Jan Zelenka

převzato z: Archiv České televize, fond ZS, č. kartonu 143, bulletin k Mezinárodnímu televiznímu festivalu Zlatá Praha „Telereport“, 1. číslo, 1983

Jan Zelenka při zahájení XI. Mezinárodního televizního festivalu v Obecním domě v Praze 12.6. 1974

převzato z: Archiv České televize, fond Inf, č. kartonu 212

Dr. Jan Zelenka a pppl. ing. Vladimír Remek před natáčením pořadu Křeslo pro hosta
převzato z: Tisíc tváří televize (čtení o televizi), Praha: Panorama, 1983

2.11.1972 - Filmforum v Brně. Úř
dr. Jan Zelenka a hlasatelka
Krampolová
převzato z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct/historie/fotoarchiv.php>